BIBLIOTEKA VJEVERICA

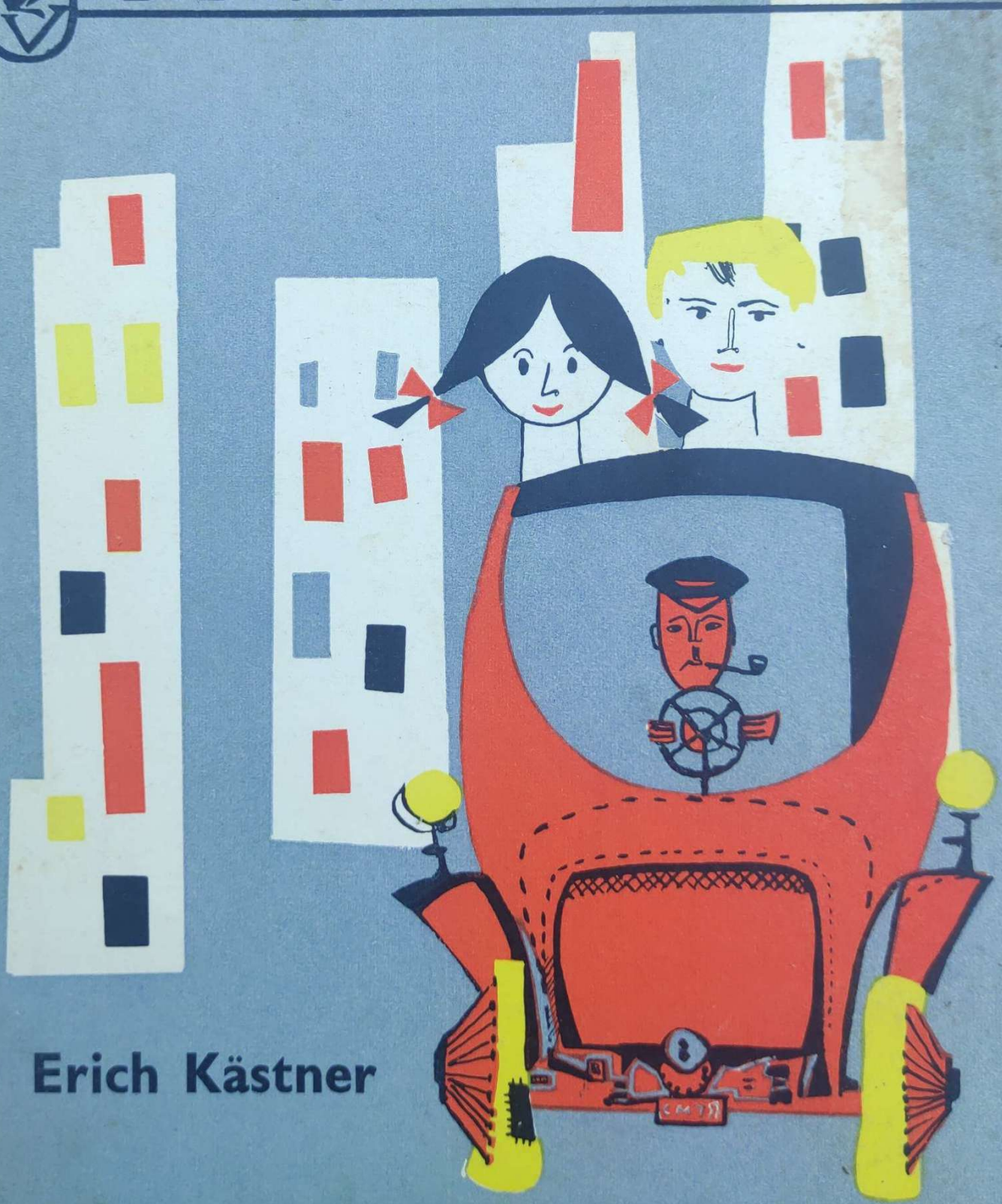

Erich Kästner

TONČEK i TOČKICA

ERICH KÄSTNER

TONČEK I TOČKICA

BIBLIOTEKA VJEVERICA

UREDNIK GRIGOR VITEZ

SVEZAK 35

*

Drugo izdanje

*

Naslov originala

ERICH KÄSTNER

PÜNKTCHEN UND ANTON

*

Preveo

TOMISLAV PRPIĆ

*

Ilustrirao

TOMISLAV HRUŠKOVEC

ERICH KÄSTNER

TONČEK I TOČKICA

OMLADINSKI ROMAN

IZDAVAČKO KNJIŽARSKO PODUZEĆE

mladost

ZAGREB 1963

ŠTAMPARSKI ZAVOD »OGNJEN PRICA« — ZAGREB

ŠTO KRAĆI UVOD

Što sam ono htio odmah da kažem? Ah, već znam.

Ovaj put pripovijedat ću vam nadasve čudnu pripovijest. Ona je čudnovata u prvom redu zato, jer je čudnovata, a drugo, jer je istinita. Prije pola godine čitao sam je u novinama. Aha, mislite i zviždite kroza zube: Aha, Kästner je zdipio!

No to nipošto nije istina.

Članak je u novinama imao najviše dvadeset redaka. Čitao ga je neznatan broj ljudi, tako je bio malen. Bila je to bilješka, prema kojoj se toga i toga dana u Berlinu dogodilo to i to. Odmah sam uzeo nožice, izrezao sam bilješku i spremio je brižno u ormarić za zanimljivosti. Ormarić za zanimljivosti slijepila mi je Rut. Na poklopcu se vidi željeznica s jarko crvenim točkovima, kraj nje stoje dva tamnozelena stabla, a nad njima lebde tri bijela oblačića, okrugla poput snježnih gruda, sve od pravog sjajnog papira, divno. Nekolicina odraslih, koji su možda tu stvar čitali, zacijelo se nisu na njoj zadržali. Za njih je bilješka bila od drva. Kako to, od drva? Ja mislim, tako:

Uzme li mališ komad drva ispod peći, pa mu kaže: »Sezame!«, onda je konj, pravi, živi konj. A promotri li drvo odrastao brat i kaže malome, slegnuvši ramenima: »Pa nije to konj, ali ti si magarac«, neće to na stvari ništa promijeniti. Slično je bilo s mojom novinskom bilješkom. Ostali su mislili: pa tako, bilješka od dvadeset redaka. Ali ja sam mrmljao »hokus-pokus!« i knjiga se stvorila.

Ovo vam pripovijedam s naročitog razloga. Kad čovjek piše pripovijest, često ga pitaju: »Hej, vi, je li istinita zgoda to, što ste napisali?« Osobito djeca hoće uvijek da to tačno znadu. Onda čovjek stoji kao bućoglavac i kopa po bradi. Mnogo se toga u pripovijesti doista dogodilo, ali sve? Ta ne može čovjek uvijek da se šulja iza ljudi, s bilježnicom u rukama, i da tačno stenografira sve, što su ljudi govorili i radili! Ili čovjek još uopće nije ni znao, kad se dogodilo ovo ili ono, hoće li ikada pisati o tome! To je jasno, zar ne?

Ali sad će se ustobočiti mnogi čitaoci, veliki i mali, i izjavit će: »Vrlo poštovani gospodine! Ako se to, što ste vi napisali, nije dogodilo, onda nas to ni najmanje ne zanima.« A ja bih da im odgovorim: Da li se doista dogodilo ili nije, posve je svejedno. Glavno je, da je pripovijest istinita! Istinita je neka pripovijest onda, ako je mogla da se dogodi upravo onako, kako je ispričana. Jeste li to razumjeli? Ako ste razumjeli, onda ste shvatili važan zakon umjetnosti. A ako niste razumjeli, opet to nije zlo. I time je uvod završen. Hura!

Znam, eto, iz iskustva, da mnoga djeca vrlo rado čitaju razmatranja kao što je baš ovo s drvetom i konjem, sa zbiljom i istinom. Druga djeca jedu radije tri dana samo kašu od krupice, radije nego da ulaze u tako zakučaste stvari. Ona se boje, da im se ne bi navorao njihov mali, nježni mozak. Što da se tu radi?

Ja znam izlaz. Ja ću skupiti u male odlomke sve ono, što u ovoj knjizi zahtijeva razmišljanje, a čovjeka, koji bude štampao tu knjigu, zamolit ću, da ta »razmatranja« štampa drukčijim slovima nego samu pripovijest. Neka ta razmatranja štampa kosim slovima, upravo kao ovaj uvod. Vidite li dakle nešto štampano kosim slovima, možete prijeći preko toga, kao da toga i nema. Jeste li razumjeli? Nadam se, da klimate glavom potvrđujući.

Što sam ono htio odmah još da kažem? Ah, da, već znam. Htio sam da kažem: sad može početi pripovijest.

Prvo poglavlje

TOČKICA SE IGRA KAZALIŠTA

Došavši oko podneva kući, gospodin ravnatelj Pogge stade kao ukopan i zagleda se prestrašen u sobu. Tamo je naime stajala Točkica, njegova kći. Okrenula se licem prema zidu i klecala je neprestano stenjući pri tom. Boli li je trbuh? mišljaše on. No on pritaji dah ne mičući se s mjesta. Točkica pruži obje ruke prema srebrno tapetiranom zidu, klecne i reče drščućim glasom: »Šibice, kupite šibice, gospodo!«

Kraj djeteta čučaše Piefke, Točkičin mali, smeđi jazavčar. Nakrivio je glavu čudeći se i udarajući repom takt. Točkica razjašnjavaše plačnim glasom: »Smilujte se nama ubogima. Kutija samo deset feniga.« Piefke, pseto, počeo se češati za uhom. Jamačno mu se činilo preskupo, ili mu je bilo žao, što nema novaca kod sebe.

Točkica podigne ruku još više, klecne i zabugari: »Majka mi je posve slijepa, a još je tako mlada. Tri kutije dvadeset i pet. Bog vam platio, draga gospođo!«

Zid kao da joj je kupio tri kutije šibica.

Gospodin Pogge nasmije se glasno. Tako što još mu se nije dogodilo. Njegova kći stoji tu u sobi, koja je stajala tri tisuće maraka, i prosi milostinju u tapete. Točkica se prestrašila začuvši nečiji smijeh, okrene se, opazi oca i uteče. Piefke odskakuće ravnodušno za njom.

»Kod vas je veselo?« zapita otac, ali ne dobi odgovora. Zatim se okrene i ode u svoju radnu sobu. Na pisaćem stolu ležahu pisma i novine. On se spusti u duboki kožnati naslonjač, zapali cigaru i počne čitati.

Točkica se zapravo zvala Lujza. No budući da prvih godina nikako nije htjela da raste, nazvaše je Točkicom. Zvali su je tako još i sada, iako je već odavna polazila školu i nije više nipošto bila mala. Njezin otac, gospodin Pogge, bijaše ravnatelj u tvornici štapova. On zasluživaše mnogo novaca i bijaše vrlo zaposlen. Njegova žena, Točkičina majka, mišljaše svakako drukčije. Po njezinu mišljenju, on je zasluživao premalo, a radio previše. On bi na to uvijek rekao: »Žene se u to nimalo ne razumiju.« No nije mogao da je dokraja uvjeri.

Stanovali su u velikom stanu nedaleko Obale Parlamenta. Stan se sastojao od deset soba i bio je tako velik, da bi Točkica, vrativši se nakon objeda u svoju dječju sobu, najčešće već ponovo ogladnjela. Tako je dugačak bio put!

Pa kad smo već kod jela: gospodin Pogge bijaše gladan. Zazvonio je. Uđe Berta, debela služavka. »Zar da gladujem?« zapita on srdito.

»To baš ne!« reče Berta. »Ali milostiva gospođa je još u gradu, pa sam mislila . . .«

Gospodin Pogge ustade. »Budete li još jedanput mislili, oduzet ću vam sutra izlaz«, izjavi on. »Hajde! Objed! Zovite gospođicu i dijete.« Debela Berta potrči i odvalja se kroz vrata.

Gospodin Pogge dođe prvi u blagovaonicu. Uzme tabletu, zategne lice, a zatim gutne vode. On gutaše tablete svakom zgodom. Prije jela, poslije jela, prije spavanja, prije odijevanja. Tablete bijahu kakada okrugle, katkada četverouglaste. Čovjek bi mislio, da se on zabavlja time. No on je to činio samo zbog želuca.

Nato se pojavi gospođica Krunica. Gospođica Krunica bijaše guvernanta. Bijaše vrlo visoka, vrlo mršava, vrlo šašava. »Tu su u

djetinjstvu kupali u prevrućoj vodi«, govorila bi uvijek debela Berta. Inače su obje mogle posve dobro da se slažu. Prije, dok kod Poggeovih još nije bilo guvernante, dok je tu bila još pjestinja Kata, Točkica je uvijek sjedila u kuhinji kod Berte i Kate. Tu bi one onda čavrljale, Berta bi išla s njome na trg i pripovijedala bi joj o svojem bratu u Americi. I Točkica je onda bila uvijek vedra i vesela i nije bila blijeda kao sada, otkad je u kući šašava Krunica.

»Moja je kćerka nešto blijeda«, reče gospodin Pogge zabrinuto. »Ne čini li se i vama?«

»Ne«, odgovori gospođica Krunica. Nato donese Berta juhu smijući se. Gospođica Krunica zaškilji prema služavci. »Što se smijete tako glupo?« zapita gospodar srčući kao za okladu. No žlica mu najednom pade u juhu, on pritisne ubrus na usta, zagrcne, zakašlje se strašno i pokaže na vrata.

Tamo stajaše Točkica. Trista mu, kako je ta izgledala!

Navukla je crven jutarnji kaput očev utrpavši poda nj jastuk, tako, da je bila nalik na okrugao, nadut čajnik. Tanke, gole noge, koje su virile ispod kaputa, izgledahu kao štapići za bubanj. Na glavi joj se ljuljao Bertin nedjeljni šešir. Bijaše to strašilo od šarene slame. U jednoj ruci držala je Točkica valjak za rastezanje tijesta i rastvoren kišobran, a u drugoj uzicu. Na uzici bijaše vezan pladanj, a na pladnju, koji se ljuljaše iz djeteta, sjedio je Piefke, jazavčar, mršteći se. Uostalom, nije se on mrštio zato, što bi možda bio zlovoljan. On se mrštio zato, jer je imao previše kože na glavi. Pa kako koža nije imala kuda, stvarala je trajne valove.

Točkica se prošeta jedanput oko stola, zatim stade pred ocem. Promotrivši ga ispitljivo, zapita ozbiljno: »Molim voznu kartu!«

»No«, reče otac. »Zar me ne prepoznajete? Pa ja sam ministar željeznica.«

Gospođica Krunica ustane, zgrabi Točkicu za ovratnik i skine napravu s nje, tako da je opet izgledala kao normalno dijete. Debela

Berta uzme odjeću i valjak za tijesto i kišobran i iznese stvari. Još se u kuhinji smijala. Moglo se posve jasno čuti.

»Kako je bilo u školi?« pitaše otac. Točkica ne odgovori. Ona miješaše samo žlicom po tanjuru. Otac pitaše odmah dalje: »Koliko je triput osam?«

»Triput osam? Triput osam je sto dvadeset, podijeljno s pet«, reče ona. Gospodin Pogge nije se više ničemu čudio. On sračuna u sebi, pa budući da se račun slagao, nastavi da jede. Piefke se bijaše popeo na prazan stolac, podbočio se objema šapama na stol i pazio je namršten, da svi jedu svoju juhu. Činilo se, kao da će držati govor. Berta donese kokoš s rižom i dade psetu zalogaj. Jazavčar bijaše zlo razumio i stade sasvim na stol. Točkica ga stavi na pod i reče: »Najvoljela bih, da sam blizanica.«

Otac slegne ramenima žaleći.

»To bi bilo divno«, reče dijete. »Išle bismo onda obje jednako odjevene, imale bismo istu boju kože i jednaki broj postola, i jednake haljine, i sasvim, sasvim jednaka lica.«

»Pa onda?« pitaše gospođica Krunica.

Točkica stenjaše od uživanja opisujući stvar s blizancima. »Nitko ne bi znao, koja sam ja, a koja je ona. Pa kad bi mislili, da sam ja, bila bi ona. A kad bi mislili, da je ona, bila bih ja. Joj, to bi bilo sjajno.«

»To se više ne da izdržati«, mišljaše otac.

»Pa kad bi učiteljica prozvala: Lujza! ustala bih i rekla: Ne, ja sam druga. Onda bi učiteljica rekla: Sjedni! prozvala bi drugu i zaviknula bi: Zašto ne ustaneš, Lujzo? a ona bi rekla: Pa ja sam Dragica. Onda bi učiteljica za tri dana dobila grčeve i dopust za oporavak u sanatoriju, a mi bismo imali ferije.«

»Blizanice izgledaju većinom posve različito«, ustvrdi gospođica Krunica.

»Ali Dragica i ja ne«, usprotivi se Točkica. »Takve sličnosti još niste vidjeli. Ni ravnatelj nas ne bi mogao razlikovati.« Ravnatelj bijaše njezin otac.

»Već mi te je dosta«, reče ravnatelj. I uze drugu porciju kokoši.

»Što imaš protiv Dragice?« pitaše Točkica.

»Lujzo!« viknu on. Kad bi on rekao »Lujzo«, onda bi to značilo: sad je dosta, ili ćemo drukčije. Zato Točkica ušuti, poče jesti meso s rižom kriveći se kradom psetu, koje je čučalo kraj nje, sve dok se Piefke nije stresao od strave i utekao u kuhinju.

Za večeru su bile okruglice od šljiva. Konačno se pojavi gospođa Pogge. Ona bijaše vrlo lijepa, ali, među nama, prilično nesnosna. Služavka Berta rekla je jednom svojoj prijateljici: »Moju milostivu mora da je netko opleo mokrom krpom. Ima tako drago, vragoljasto dijete i tako divnog muža, ali misliš, da se ona brine za njih oboje? Ni zere. Cijeli se dan vozika okolo po gradu, kupuje, mijenja, hoda po popodnevnim čajevima i modnim revijama, a naveče još vuče i svojega jadnog muža sa sobom. Šestodnevne utrke, kazalište, kino, plesovi, uvijek koji vrag. Kući uopće više ne dolazi. I to ti je život!«

Pojavila se dakle gospođa Pogge, sjela je i bila je ožalošćena. Trebalo je zapravo da se ispriča, što dolazi tako kasno. Mjesto toga ona se uvrijedila, što nisu čekali sa jelom. Gospodin Pogge uze opet tablete, ovaj put četverouglaste, razvuče lice i popi vode zatim.

»Ne zaboravi, da smo večeras pozvani generalnom konzulu Ohlerichu«, reče njegova žena.

»Ne«, reče gospodin Pogge.

»Kokoš je posve hladna«, reče ona.

»Da«, reče debela Berta.

»Ima li Točkica što za zadaću?« zapita ona.

»Ne«, odgovori gospođica Krunica.

»Dijete, tebi se ljulja zub!« poviče ona.

»Da«, reče Točkica.

Gospodin Pogge ustade od stola. »Kako je to večeras kod nas u kući, ja već ni sam ne znam.«

»Zato se nismo jučer nikamo micali«, uzvrati njegova žena.

»Ali Brückmannovi su bili tu«, reče on, »i Schrammovi i Dietrichovi, bila ih je puna soba.«

»Jesmo li jučer bili kod kuće ili nismo bili kod kuće?« zapita ona energično i pogleda ga napeto. Gospodin ravnatelj Pogge oprezno zašuti i ode u radnu sobu. Točkica pođe za njim i sjedne k njemu u veliki kožnati naslonjač. Tu bijaše mjesta za oboje. »Zub se ljulja?« zapita on. »Boli?«

»Ah, ne«, reče ona. »Izvadit ću ga jednom zgodom. Možda još danas.«

Uto zagrmi pred kućom. Točkica otprati oca do kućnih vrata. Gospodin Hollack, šofer, pozdravi je, i ona mu odzdravi. Učinila je to upravo kao i on: dodirnula je rukom kapu, iako nije uopće imala kape na glavi. Otac uđe u auto, auto odjuri. Otac domahivaše. Točkica mu jednako uzvraćaše.

Upravo kad je htjela da se vrati u kuću, stvori se pred njom Klepetalo, vratarev sin, pravi lupež.

»Ti«, reče on, »daj mi deset maraka, pa te neću odati. Inače ću reći tvome ocu.«

»Što?« zapita Točkica nedužno.

Klepetalo joj se ispriječi na putu prijeteći se. »Znaš ti to dobro i sama, ne pravi se tako glupom, srce moje!«

Točkica bi bila rado ušla u kuću, ali on nije htio da je propusti. Onda ona stane kraj njega, stavi ruke na leđa i pogleda zapanjeno u nebo, kao da dolazi cepelin ili hrušt na klizaljkama ili nešto slično. I dječak pogleda, naravno, u zrak, a ona uto projuri kraj njega kao strijela. Klepetalo ostade bulječi, kako se ono kaže, kao tele u nova vrata.

Prvo razmatranje govori

O DUŽNOSTI

U prvom poglavlju susreli smo već prilično mnogo ljudi, zar ne? Da vidimo jesmo li ih upamtili: Tu je dakle gospodin ravnatelj Pogge, njegova vrijedna gospođa supruga, Točkica, suha gospođica Krunica, debela Berta, Klepetalo i Piefke, mali jazavčar. To jest, pseto moramo izostaviti, jazavčarima baš nije mjesto među ljudima. Šteta.

A ja bih ovo da zapitam: Koja vam se od tih lica sviđaju, a koja ne? Ako ja smijem da izrazim svoje mišljenje: Točkica mi se sasvim sviđa, a i debela Berta. O gospodinu Poggeu još nisam mogao da stvorim sud. Ali Točkičinu majku ne trpim, ni za boga. Kod te me žene nešto smeta. Ona se ne brine za svog muža, pa zašto se onda udala za nj? Ona se ne brine za svoje dijete, pa zašto ga je onda rodila? Ta žena zapušta svoje dužnosti, imam li pravo? Nitko joj ne zamjera, što ona voli kazalište ili kino, a što se mene tiče, neka ide i na šestodnevne utrke. Ali ona je u prvom redu Točkičina majka i žena gospodina Poggea. A ako ona zaboravlja na to, daleko joj kuća.

Nije li tako?

Drugo poglavlje

TONČEK ZNA ČAK I KUHATI

Poslije ručka dobila je gospođa Pogge migrenu. Migrena je glavobolja, i onda kad čovjeka ne boli glava. Debela Berta morala je da spusti kapke u spavaonici, da bude posve tamno u sobi, potpuna noć. Gospođa Pogge legla je u postelju i rekla gospođici Krunici: »Idite s djetetom na šetnju. Uzmite i pseto sa sobom! Meni treba mira. I da se ništa ne dogodi!«

Gospođica Krunica pođe u dječju sobu po Točkicu i po pseto. Našla se sred kazališne predstave. Piefke je ležao u dječjoj postelјici, samo mu je njuška virila iz nje. On je upravo igrao vuka, koji je proždro Crven-kapičinu baku. On doduše nije čitao priču, ali ulogu nije igrao loše. Točkica je stajala pred posteljicom, s crvenom kapicom na glavi i s Bertinom košaricom za trg u ruci.

»Bako«, reče ona u čudu, »zašto je u tebe tako velika, velika gubica?«

Zatim promijeni glas i promumlja strašno duboko: »Da mogu bolje da te proždrem.« Ona položi košaricu, priđe sasvim k postelji i prišapne psetu poput šaptača: »Tako, sad me moraš proždrijeti.«

Piefke, kako rekosmo, još nije čitao priče o Crven-kapici. Zavalio se na stranu i ni brige ga.

»Prožderi me!« zapovjedi Točkica. »Hoćeš li me odmah proždrijeti?« Zatim zatopta nogama i poviče: »Trista mu! Zar si gluh? Treba da me proždreš!« Piefke se rasrdi, sakri se pod pokrivač, sjede na jastuk i poče lajati što je jače mogao.

»Posve nesposoban klipan«, izjavi Točkica, »bijedan glumac!«

Gospođica Krunica stavi psetu, nesuđenom vuku, ogrlicu s uzicom oko vrata, navuče djevojčici plavi ogrtač sa zlatnim pucetima i reče: »Uzmi svoj slamnati šešir. Idemo na šetnju.« Točkica htjede zapravo da zadrži svoju crvenu kapicu, no Krunica mišljaše: »Onda ne smiješ k Tončeku.« To je djelovalo.

Odoše. Piefke sjede na pločnik i dade da ga gospođica Krunica vuče. »On bi opet da se sanjka«, reče guvernanta i uzme ga na ruku. Tu je on visio kao unesrećena ručna torbica, škiljeći neprijazno. »U kojoj ulici stanuje Tonček? Jesi li upamtila?«

»Topnička ulica, četvrti kat, desno«, reče Točkica.

»Koji broj?«

»Sto osamdeset podijeljeno s pet«, reče Točkica.

»Zašto ne kažeš odmah trideset i šest?« zapita gospođica Krunica.

»Lakše se pamti«, ustvrdi dijete. »Uostalom, čini se, da Berta nešto njuši. Veli: netko upravo kao da ždere šibice. Uvijek ih kupuje, a nikad ih nema. Nadam se, da stvar neće izaći na vidjelo. I Klepetalo opet prijeti. Hoće da mu dam deset maraka, inače će me izdati. Ako on to kaže ravnatelju, ajoj!«

Gospođica Krunica ne odgovori. Prvo, bijaše šutljiva, a drugo, taj joj se razgovor ne sviđaše. Pođoše obalom Spreve, preko malenog, željeznog mosta, pa nasipom, zatim Friedrichovom ulicom nalijevo, zaokrenuše onda nadesno za ugao i nađoše se u Topničkoj ulici.

»Stara, ružna kući«, reče guvernanta. »Pogledaj, možda su . . .«

Točkica se nasmija, uze pseto na ruke i zapita: »Gdje ćemo se onda naći?«

»Doći ćeš po mene tačno u šest sati u pivanu.«

»Hoćete li ondje opet plesati sa svojim zaručnikom? Pozdravite ga. I dobru zabavu!« Zatim se rastadoše. Gospođica Krunica pošla je da pleše, a Točkica uđe u stranu kuću. Piefke zareži, očito mu se kuća nije sviđala.

Tonček stanovaše u četvrtom katu. »To je lijepo, što si došla da me pohodiš«, reče on. Izmijeniše pozdrave i ostadoše cijeli čas na pragu. Dječak je vezao oko pasa veliku, modru pregaču.

»To je Piefke«, predstavi Točkica.

»Osobito mi je drago«, reče Tonček i pomiluje malog jazavčara. Opet stajahu jedno kraj drugoga šuteći. »A sad, da vidim malo i sobu«, pomisli Točkica konačno. Nasmijaše se. Tonček uđe prvi. Odvede je u kuhinju. »Upravo kuham«, reče.

»Ti kuhaš?« zapita ona zinuvši.

»Pa da«, reče on. »Pa što da radim? Mama mi je već tako dugo bolesna, pa onda kuham ja, kad se vratim iz škole. Ne možemo valjda umrijeti od gladi?«

»Molim, ne daj se smetati«, izjavi Točkica, položi pseto na pod, skine ogrtač i šešir. »Kuhaj ti samo mirno dalje. Ja ću gledati. Što imate danas?«

»Soljeni krumpir«, reče on, uzme varjaču i pristupi štednjaku, na kojem bijaše lonac. Tonček digne visoko poklopac, zabode vilicu u krumpir, kimne zadovoljno i reče: »No, već joj je mnogo bolje.«

»Kome«, zapita Točkica.

»Mojoj mami. Sutra će, rekla je, ustati malo. A druge će nedjelje možda već i raditi. Ona je paziteljica, znaš.«

»Aha«, mišljaše Točkica. »Moja mama ne radi baš ništa. Sad upravo ima migrenu.«

Tonček uzme dva jaja, razbije ih na loncu, prevrne ljuske, baci ih u košaru za ugljen, nalije malo vode u lonac, uzme kutiju, istrese nešto bijelo na jaja s vodom, a zatim sve zajedno promiješa varjačom. »Pasja capa!« poviče. »Zgrudalo se!«

Piefke se odšeta do košare za ugljen i ponjuši ljuske jajeta.

»Zašto si usuo šećera?« zapita djevojčica.

»Pa to je brašno«, odgovori Tonček. »Ja pravim kajganu, pa kad se uspe brašna u vodu, bude obilnije.«

Točkica kimne. »A koliko soli dolazi u soljeni krumpir?« ispitivaše ona. »Cijela funta ili samo pola?«

Tonček se glasno nasmije. »Mnogo, mnogo manje!« reče. »No, to bi prijalo! Samo malo na vršku noža, naravno.«

»Naravno«, reče Točkica prigledavajući. On uzme tavu, stavi u nju margarina i stavi tavu na drugi obruč. Zatim istrese promiješana jaja u tavu, da je zacvrljilo. »Ne zaboravi na sol, Tonček!« zapovjedi on sam sebi, uzme prstima malo soli i pospe po žutoj smjesi, što je plivala u tavi. Dok se kajgana pekla, on je miješao žlicom. Cvrčalo je ugodno.

»Miješaj ti malo«, zmoli dječak i utisne joj žlicu u ruku. Ona posluša. On uze lonac s krumpirom, prihvati ga s dvije vunene krpe za ručke i izlije kipuću vodu u školjku. Zatim razdijeli krumpir u dva tanjura. »Kod soljenog krumpira mora se strahovito paziti, inače bude kaša«, reče on. No Točkica ne slušaše. Ona miješaše do iznemoglosti. Piefke se međutim nogometao s ljuskama jajeta.

Tonček zavrne plinsku pipu, razdijeli kajganu pravedno na oba tanjura, opere ruke i odveže veliku pregaču.

»Jučer navečer nismo mogle doći«, reče Točkica. »Moji su roditelji imali goste, pa su ostali kod kuće.«

»To sam i mislio«, reče dječak. »Samo čas, odmah ću doći.«

On uzme oba tanjura i ode u pokrajnu sobu. Točkica ostade sama. Pokuša da stavi psetu na glavu ljusku od jajeta. »Ako to naučiš«, šapne mu, »možeš u cirkus.« No jazavčar kao da se nije oduševio za to. Svaki put bi zbacio ljusku. »Zašto ne, ludo«, reče Točkica i ogleda se. Djeco, djeco, kako je to mala kuhinja! Da je Tonček siromašan dječak, to je ona doduše i mislila, no da mu je kuhinja tako malena, tome se čudom čudila. Prozor je gledao na mračno dvorište. »A naša kuhinja prema ovoj, ha?« zapita ona jazavčara.

Piefke migaše repom. Uto se vrati Tonček i zapita: »Hoćete li sa mnom u spavaonicu, dok pojedemo?« Točkica klimnu i uzme psića za kožu.

»Ona izgleda još prilično bolesno«, reče dječak. »Ali budi tako dobra i ne pokaži joj to.«

Učinio je posve dobro upozorivši djevojčicu. Tončekova majka ležaše u postelji i bijaše vrlo blijeda i slaba. Ona kimne prijazno Točkici i reče: »Lijepo je što si došla.« Točkica klecne i reče: »Dobar tek, gospođo Tonček. Vi izgledate izvrsno. Kako vaše cijenjeno zdravlje?«

Dječak se nasmije, utisne majci jastuk pod leđa i reče: »Pa moja se majka ne zove Tonček. Tonček sam samo ja.«

»Ti muškarci, ti muškarci«, reče Točkica sva očajna i prevrne očima. »Što se čovjek naljuti s tim magarcima, zar ne, milostiva gospođo?«

»Ja nisam nikakva milostiva«, razjasni Tončekova majka smješkajući se. »Ja sam gospođa Gast.«

»Gast«, ponovi Točkica. »A da, pa tako piše i vani na vratima. Uostalom, lijepo ime.« Bijaše odlučila da hvali sve, što tu vidi, kako je lijepo, kako ne bi ražalostila Tončeka i njegovu majku.

»Prija li ti, mama?« zapita on.

»Izvrsno, mali moj«, odgovori bolesnica i zagrabi dobro. »No, sutra ću opet sama kuhati. Ti ne dospijevaš ni da se igraš. A ne možeš da radiš ni za školu zbog toga. Jučer je on priredio čak i njemački biftek«, ispripovjedi ona djevojčici. A Tonček prigne glavu sasvim uz tanjur, samo da ne vide, kako mu je draga pohvala.

»Ja o kuhanju nemam ni pojma«, reče Točkica. »To kod nas radi debela Berta, važe sto i osamdeset funti. Ali zato ja znam igrati tenis.«

»A njezin otac ima auto i šofera«, izvijesti Tonček.

»Ako hoćeš, povest ćemo te jedanput sa sobom. Ravnatelj je zgodan čovjek«, reče Točkica. »Ravnatelj, to je moj otac«, doda ona za razjašnjenje.

»To je veliki Mercedes, limuzina«, nadopuni Tonček, »a osim toga imaju još i deset soba.«

»Ali i kod vas je vrlo lijepo, gospođo Gast«, reče djevojčica i stavi psića na postelju.

»Odakle se vi zapravo poznajete?« zapita gospođa Gast.

Tonček stane Točkici na nogu i reče: »Ah, znaš, jednom smo se sreli na ulici. Odmah smo bili jedno drugome tako simpatični.« Točkica kimne potvrđujući, pogleda jazavčara sa strane i reče: »Gospođo, ja mislim, Piefke bi trebao da izađe.«

Gospođa Gast reče: »Mogli biste uopće malo na šetnju. Ja ću još nekoliko sati prodrijemati.« Tonček odnese tanjure u kuhinju i uzme kapu. Kad se vratio, reče majka: »Tonček, trebalo bi da se ošišaš.«

»To baš ne!« poviče on. »Onda čovjeku dospije toliko vlasi u ogrlicu, a to strašno škaklja.«

»Daj mi novčarku. Ti ćeš k brijaču«, zapovjedi ona.

»Kad ti je baš toliko do toga«, reče on, »pa dobro. Ali novaca imam i ja.« Pa kako ga majka začuđeno pogleda, reče on još: »Pomogao sam nositi na kolodvoru nekoliko kovčega.« On poljubi majku u obraz i preporuči joj, da dobro spava, i da ne ustane, i da se dobro pokrije, i tako dalje.

»Na zapovijed, gospodine doktore«, reče majka i pruži ruku Točkici.

»Odmorite se dobro«, reče Točkica na rastanku. »A sada, hajdemo, Piefke ne može više da čeka.« Jazavčar je sjedio kod vrata gledajući uporno gore u kvaku, kao da će je hipnotizirati. Tu je moralo sve troje da se nasmije, a zatim djeca veselo odjuriše.

Drugo razmatranje govori

O PONOSU

Ne znam šta vi o tome mislite. Je li vam pravo da dječak kuha? Da veže materinu pregaču i da guli krumpir, da ga stavlja u lonac i da ga soli što sve još ne?

Pavao, s kojim sam o tome govorio, rekao je: »Ja ne bih kuhao. Ja i ne mislim na to.«

»Hm«, rekao sam ja, »kad bi tvoja majka ležala u postelji bolesna, a liječnik bi joj naložio, da mora čestito i redovito jesti, inače bi mogla umrijeti . . .«

»Pa lijepo«, odgovorio je Pavao brzo, »onda bih i ja kuhao, upravo kao vaš Tonček. To je, što se mene tiče, ali stidio bih se ipak. Kuhanje nije za dječake.«

»Da se igraš kuhinje, možda bi se morao stidjeti«, rekao sam ja. »Ali ako se brineš za to, da tvoja bolesna majka dobije redovito da jede, time bi mogao prije da se ponosiš. Time bi mogao još mnogo više da se ponosiš, nego da skačeš pet metara u dalj.«

»Četiri metra dvadeset«, rekao je Pavao.

»Vidiš«, viknuh, »zbog toga ti sebi nešto uobražavaš!«

»Ja sam razmislio«, rekao je Pavao malo zatim, »možda se ipak ne bih stidio, da me nađu kako kuham. No bilo bi mi milije, da mi se to ne dogodi. Ja bih se, mislim, zabravio u kuhinji. Uostalom, moja majka i nije bolesna. A kad bi i oboljela, imali bismo dvorkinju. Ta bi mogla da kuha!«

Takav tupoglavac, zar ne?

Treće poglavlje

TOČKICA BRIJE PSA

Piefke je stao odmah kod prve uličnе svjetiljke. Kad su djeca htjela dalje, on se nije dao. Točkica je morala da ga vuče. »Opet bi se sanjkao«, razjasni ona.

»Čekaj malo!« reče Tonček. »Udesit ćemo mi to odmah.« On primi uzicu, izvuče rubac iz džepa tako, da je samo uzao virio, a zatim poviče: »Piefke!« Jazavčar podigne glavu, pogleda uzao i pomisli: to je nešto za moj želudac. Pa kad je Tonček pošao dalje, on se brzo odgega za njim, gledajući neprestano u rubac i njuškajući.

»Sjajno!« zadivi se Točkica. »Sjajna misao. To moram zapamtiti.«

»Kako ti se zapravo sviđa naša kuća?« zapita on. »Prilično strašna, zar ne?«

»Kao da je malo zapustoširena«, reče ona.

»Kako?« zapita on.

»Zapustoširena!« reč ona. »Sviđa ti se ta riječ? Ja često pronalazim nove riječi. I toplometar je moja riječ.«

»Toplometar mjesto toplomjer? poviče on. »Pa nije baš loše.«

»I te kako!« reče ona. »Hoćemo li se igrati smijanja?« Ona i ne pričeka, hoće li on ili neće, nego ga uzme za ruku i promrmlja: »Joj meni, joj meni, nije mi nimalo smiješno pri duši. Ja sam duboko, duboko tužna.« Tonček je začuđeno pogleda. Ona ga široko pogleda, a na čelu joj se pojavi bora. »Joj meni, joj meni, nije mi nimalo smi-

ješno pri duši. Ja sam duboko, duboko tužna«, ponovi ona. Zatim ga udari laktom i prošapće: »I ti!«

Tonček joj učini po volji. »Joj meni, joj meni«, mrmljaše on. »Nije mi nimalo smiješno pri duši. Ja sam duboko, duboko tužan.«

»A tek ja«, mrmljaše ona potresena, »joj meni, joj meni, nije mi nimalo smiješno pri duši, ja sam duboko, duboko tužna.« Pa kad se onda pogledaše s onako kiselim izražajem na licu, prasnuše oboje u grčevit smijeh.

»Joj meni, joj meni, nije mi nimalo smiješno pri duši«, poče Tonček opet. I opet se počeše još jače smijati. Konačno više nisu mogli da pogledaju jedno drugoga. Smijahu se i hihotahu bez kraja, gušeći se u smijehu. Već i prolaznici zastajkivahu. Sjede i Piefke. Već ne mogu ništa od smijeha, mišljaše i jazavčar. Točkica ga digne uvis. Zatim djeca pođoše dalje. No svako gledaše na svoju stranu. Točkica se još nekoliko puta zagrcnula, a onda je i to prošlo.

»Trista mu!« reče Tonček. »Što sam se izmučio! Ne mogu više ništa.« I obriše suze. Uto dođoše brijaču. Brijačeva je brijačnica bila posve malena, a k ulazu je vodilo nekoliko stepenica.

»Dobar dan, gospodine Budikuš«, reče Tonček. »Ja bih se šišao.«

»Dvadeset feniga u gotovu, ostatak u obrocima, straga kratko, sprijeda malo dulje, znam već. A mala gospođica?«

»Ja sam samo publika«, razjasni Točkica. »Ja vam neću smetati.« Gospodin Budikuš veže Tončeku veliku, bijelu ponjavu i počne strići.

»Škaklja li već?« zapita Točkica napeto. Nije mogla da dočeka, pa budući da Tonček nije odgovarao, nego je sjedio šuteći kao miš, izmisli ona odmah brzo nešto drugo. Postavi psića na drugi stolac, veže mu džepni rupčić oko vrata i nasapuna mu gubicu. Piefke mišljaše isprva, da je to skorup, no budući da mu bijela pjena nije prijala, uvuče opet jezik i strese glavom.

Točkica se držaše kao da ga brije. Ostrugala mu je kažiprstom sapunicu malo po malo s kože plešući oko njega i zabavljajući ga, kako je to vidjela kod brijača.

»Da, da, gospodine«, govoraše jazavčaru. »To su vremena! Je li vam moj kažiprst dovoljno oštar? To su vremena! To je da... Vi već znate, što mislim. Zamislite, molim drugu stranu, zamislite, dođem vam ja jučer kući: žena mi je dobila trojke, tri lutke od celuloida, same djevojčice. A na glavi im raste crvena trava. Pa da ne poludiš! Otvorim ja jutros dućan i vidim: unutra već čeka sudbeni ovrhovoditelj i kaže, da mora odnijeti ogledalo. Zašto? pitam ja čovjeka. Vi hoćete da me upropastite? Žao mi je, veli on, šalje me ministar financija, vi ne jedete rabarbare. Da brijem u protivnom smjeru? Od čega ste, uostalom, tako lijepo pocrnjeli, gospodine Piefke? A tako, vi idete na visinsko sunce. Pola sata kasnije eto ti samog ministra financija. Složili smo se: ja ću njega brijati nedjelju dana badava, deset puta dnevno. Da, u njega je vrlo jaka brada. Želite li kolonjske vode? Ja naskoro putujem. Cepelin traži za svoju polarnu vožnju brijača, koji boluje od morske bolesti, treba da šiša sjeverne medvjede. Ako vam je pravo, donijet ću vam jednu medvjeđu kožu. Izvolite li pudra?«

Točkica namaže jazavčaru gubicu bijelim pudrom. Piefke se sa stravom promatraše u ogledalu. Okamenio se. Gospodin brijač Budikuš zaboravio je odrezati kosu Tončeku, a Tonček se tresao uživajući. Točkica zadrži strogo ozbiljan izraz lica i poče sad za promjenu glasno čitati natpise na plakatima, koji su visili na zidovima u brijačnici. Često bi mijenjala tekstove. »Upotrebljavajte novu frizuru doktora Dralle, u mojoj trgovini dobit ćete sve cijene u toj struci uz originalne artikle, ako ste zadovoljni, recite to drugima, ovdje se buše uši, ako ste nezadovoljni, recite mi, nema više ćele, velika moda, otvoreno nedjeljom od osam do deset sati, mole se gospoda, da se dnevno šišaju, kurje oči dezinficiraju se prije upotrebe, žileti su nepotrebno mučenje, čuvajte se zubnog kamena.« Sve je to pročitala tako dosadno jednoličnim tonom, pjevajući, kao da deklamira pjesmicu. Piefke se pri tom sasvim umorio. Zijevnuo je, skupio se u klupko na stolici i počeo drijemati.

»Zar nije prvorazredna?« zapita Tonček gospodina Budikuša.

»No, hvala lijepa«, reče brijač. »Još dva dana ovako, oko mene, pa bih dobio mlade. Zatim se skupi i nastavi zveckati nožicama. Htio je brže da svrši, pa da se riješi djevojčice. U njega bijahu slabi živci.

Zatim uđe mušterija, neki debeljko s bijelom mesarskom pregačom.

»Odmah, gospodine Bullrich«, reče brijač. Tonček pogleda napeto u ogledalo, da mu ništa ne izmakne. Mesar sjedne i odmah počne drijemati. Točkica se stavi pred njim u pozu.

»Dragi gospodine Bullrich«, reče ona debeljku, »znate li vi pjevati?« Mesar se trgne, protrlja u neprilici nekoliko puta svoje debele, crvene prste i strese glavom.

»Koja šteta«, nastavi Točkica. »Mogli bismo nas dvoje štogod lijepo da otpjevamo četveroglasno. Znate li bar deklamirati koju pjesmu? *Tko te ima, lijepa šumo?* Ili *Duboko pod zemljom leži?*«

Gospodin Bullrich potrese ponovo glavom i zaškilji prema novinama, što su visile o kvačici na zidu. Nije ipak mogao da se odluči.

»A sad još posljednje pitanje«, nastavi Točkica. »Možete li vi stajati na glavi?«

»Ne«, reče gospodin Bullrich odlučno.

»Ne?« zapita Točkica zabrinuto. »Nemojte mi zamjeriti, ali takvo pomanjkanje talenta nisam u svom životu još vidjela!« Nato mu okrene leđa i pristupi k Tončeku, koji je gušio smijeh u sebi. »Eto, to su ti odrasli«, ona će prijatelju. »Mi moramo sve znati, i računati, i pjevati, i ići pravodobno u postelju, i prebacivati se, a oni sami nemaju ni o čemu pojma. Ah, pustimo to, pogledaj, njiše mi se zub.« Ona otvori širom usta i pritisne jezikom bijeli zubić, koji se zanjiše.

»Treba da ga izvadiš«, mišljaše Tonček. »Uzet ćeš malo konca, napravit ćeš zamku oko zuba, drugi ćeš kraj vezati za kvaku na vratima, a onda ćeš se odrinuti od vrata. Bum, vani je!«

»Praktični Tonček«, Točkica će potreptavši ga po ramenima u znak priznanja. »Bijeli ili crni?«

»Što?« zapita on.

»Konac«, odgovori ona.

»Bijeli«, reče Tonček.

»Dobro, razmislit ću još o tome«, mišljaše Točkica. »Hoćete li skoro biti gotovi, gospodine Budikuš?«

»Hoću«, odvrati brijač. Zatim se okrene i reče gospodinu Bullrichu: »Muka je s tim djetetom, zar ne?«

Na ulici uze Točkica Tončeka za ruku i zapita: »Je li bilo teško?«

»Pa, bilo je svakojako«, reče on. »Više nećeš sa mnom.«

»Pa neka«, uzvrati ona i ispusti mu ruku.

Bili su već na Weidendammskom mostu. Točkica se zabavljala sa psetom, no ne izdrža dugo Tončekove šutnje. »Što je zapravo tvojoj majci?« zapita ona.

»Ima izraslinu u tijelu, pa su je onda prevezli u bolnicu i tamo su joj izrezali tu izraslinu. Išao sam k njoj svaki dan. Bože, kako je onda zlo izgledala, mršava, mršava i žuta kao dinja. A sad već četrnaest dana leži kod kuće. Već joj je mnogo bolje. Bolničarke su mi uvijek bile vrlo dobre. Mislile su, mislim, da će moja majka umrijeti.«

»Pa kakva je to bila u nje izraslina?« zapita Točkica. »Zar neka biljka s lišćem i cvijećem, u loncu, ili tako što? Je li ona to možda progutala pomutnjom?«

»To zacijelo nije«, reče on. »Jer to bih ja morao znati. Ne, nešto joj je izraslo unutra.«

»Geranija ili palma?« zapita Točkica radoznalo.

»Ne, ne, to mora da je od kože i mesa, što unutra raste. A ako se ne izvadi, čovjek mora umrijeti.«

Čas zatim stane Točkica, uhvati se za trbuh i zajauče: »Tonček, dragi Tonček, tako me tišti tu unutra. Pazi, i ja imam izraslinu. Jamačno je mala jela. Ja tako volim jele.«

»Ne«, reče on. »Ti nemaš drvo, ti imaš pticu.«

Treće razmatranje govori

O UOBRAZILJI

Sigurno ste već opazili, da je Točkica vrlo živa djevojčica. Ona se klanja zidu i prodaje mu šibice, ona se presvlači i vuče za sobom amo tamo jazavčara u tignju, ona ga stavlja u postelju i umišlja sebi, da je on vuk i da je mora pojesti. Ona moli gospodina mesarskog majstora Bullricha, da sa njom pjeva četveroglasno. Konačno, ona umišlja sebi, da ima izraslinu. Ona umišlja sebi stvari, kojih uopće nema, ili su u zbilji posve drukčije, nego što to ona sebi zamišlja.

Čitao sam jednom o čovjeku s velikom uobraziljom, koji je zbog toga vrlo živo sanjao. Jednom je na primjer sanjao, da skače s prozora. Probudio se, i doista, ležao je na ulici.

Stanovao je srećom u prizemlju. Zamislite, da je jadnik stanovao četiri kata više! Onda bi ta njegova uobrazilja mogla postati opasnom po život. Uobrazilja je divno svojstvo, samo je treba držati na uzdi.

Četvrto poglavlje

NEKOLIKO RAZLIČITIH MIŠLJENJA

Gospođica Krunica sjedila je međutim u pivani sa svojim zaručnikom. Često bi se dizali od stola da zajedno zaplešu. Između stolova stajahu krasne jabuke u cvatu. Bijahu od papira i ljepenke, kao prave. Na granama od ljepenke visili su, osim cvjetova od papira, šareni baloni i dugačke papirnate zmije. U dvorani bijaše veselo. Glazba je svirala žive plesove. Gospođa Krunica nije se, zbog svoje velike mršavosti i visine, zapravo više nadala zaručniku, pa ipak, imala ga je već četrnaest dana. Samo da nije tako strog! Neprestano bi joj nešto zapovijedao i ako ona ne bi odmah poslušala, on bi je pogledao tako mračno, da bi joj se sve koža ježila.

»Jesi li razumjela?« pitao bi on sagnuvši se izdaleka i probadajući je pogledom.

»Hoćeš li ti to zbilja učiniti, Marko?« zapita ona u strahu. »Imam u štedionici dvije stotine maraka. Dat ću ti ih.«

»Tih tvojih nekoliko groša, gusko glupava!« reče on. Već se po tom vidi, da on nije otmjen kavalir. »Do sutra moram imati nacrt.«

Gospođica Krunica kimnu predano. Zatim prošapće: »Tiho, djeca dolaze.«

Točkica i Tonček pristupe k stolu. »To je Vragometni Marko«, reče Točkica Tončeku i pokaže mu zaručnika.

»Ali Točkice!« poviče gospođica Krunica u stravi.

»Pa pusti je«, reče zaručnik i usiljeno se nasmije. »Mala se princesa samo šali. Oj-oj, kako je to drag psić!« reče on zatim i htjede da pomiluje jazavčara. No Piefke iskesi zube, zareži i htjede da ugrize. Zatim moradoše sjesti. Zaručnik htjede da naruči za njih vruću čokoladu, ali se Tonček usprotivi: »Ne, gospodine, nemojte se zbog nas bacati u suvišan trošak.«

Glazba ponovo zasvira, i gospođica Krunica ustade da zapleše sa svojim Markom. Djeca ostadoše kod stola.

»Hoćemo li i mi plesati?« zapita Točkica.

Tonček smjesta odbi ponudu. »Ja sam, konačno, ipak još dječak. Uostalom, taj mi se Marko baš nimalo ne sviđa.«

»Zar ne?« mišljaše Točkica. »Pogled mu je šiljat kao zašiljena olovka. Ne voli ga ni Piefke. No inače je ovdje razdragljivo!«

»Razdragljivo?« zapita Tonček. »Ah, da, opet tvoj izum.«

Točkica klimnu. »Tonček, još je netko, tko mi se ne sviđa. To je mali našeg vratara. Rekao je, da će me izdati ocu, ne dam li mu deset maraka. Zove se Klepetalo.«

Tonček reče: »Ti, toga ja poznam. Taj ide u moju školu, jedan razred preda mnom. No čekaj, toga ću ja još isprašiti.«

»Au, krasno!« kliknu djevojčica. »Ali on je veći od tebe.«

»Ah, šta«, reče dječak. »Taj će odletjeti u zrak.«

Međutim plesahu gospođica Krunica i njezin zaručnik. I mnogi su drugi plesali. Marko je bijesno zirkao prijeko na djecu, šapćući: »Otpravi mi deriščad s očiju. Sutra poslije podne naći ćemo se opet ovdje. Što ćeš donijeti sa sobom?«

»Nacrt«, reče gospođica Krunica. Zazvučalo je, kao da joj je glas uganuo nogu.

Na ulici reče gospođica Krunica: »Strašno dijete! Kako možeš tako srditi mojega zaručnika!«

Točkica ne odgovori, samo prevrne očima, ne bi li natjerala Tončeka u smijeh.

Gospođica Krunica se uvrijedila. Požurila se s jazavčarem naprijed, kao da joj za to plaćaju. Još se nisu bili pravo ni ogledali i već se nađoše pred kućom Poggeovih.

»Dakle, večeras ćemo se opet vidjeti«, reče Točkica. Tonček kimnu. Dok su oni tako stajali, pojavi se slučajno na vratima Klepetalo i htjede da prođe kraj njih.

»Čekaj malo«, viknu Tonček. »Imam nešto važno da ti kažem.« Klepetalo stade.

»U kuću!« Tonček će Točkici.

»Hoće li on sada odletjeti u zrak?« pitaše Točkica.

»To nije za žene«, reče on. Gospođica Krunica i Točkica uđoše u kuću. Točkica stade odmah za vratima i zirkaše na staklo na vratima. No Tonček to nije znao.

»Slušaj, ti«, reče on Klepetalu. »Budeš li još napastovao malu, imat ćeš sa mnom posla. Ona je pod mojom zaštitom, jesi li razumio?«

»Ti i ta tvoja fina zaručnica«, smijaše se Klepetalo. »Pa tebi se sasvim miješa!« U tom času dobi takvu pljusku, da je odletio na pločnik. »No, čekaj!« poviknu on i skoči, no u istom času dobi i drugu pljusku, ovaj puta s druge strane, i on ponovo sjede. »No čekaj«, reče, ne ustajući ipak zbog opreza.

Tonček mu priđe korak bliže. »Danas sam ti to rekao u dobru«, reče on. »Ali ako čujem opet štogod, osjetit će ti rebra.« Rekavši to, prođe kraj Klepetala i ne pogledavši ga više.

»Ti goru«, reče Točkica iza vrata, »što sve ne može taj dječak!«

Gospođica Krunica bijaše već ušla u stan. Prolazeći kraj kuhinje, začu ona gromki glas debele Berte, koja je sjedila na stolcu guleći krumpir: »Dođite malo bliže!«

Krunica ne bijaše ni najmanje raspoložena za razgovor, ali posluša, jer se bojaše Berte.

»Vi«, reče Berta, »moja je soba doduše tri kata više, pod krovom. Ali ja usprkos tome vidim, da tu nešto nije u redu. Hoćete li

mi, molim vas lijepo, razjasniti, zašto je dijete u posljednje vrijeme tako blijedo i zašto ima takve podočnjake. I zašto se ujutro ne da iz postelje?«

»Točkica raste«, mišljaše Krunica. »Morala bi uzimati riblje ulje ili željezo.«

»Vi ste meni već dugo špranja u mesu«, reče Berta. »Doznam li, da nešto krijete, pit ćete vi riblje ulje, i to odmah iz boce!«

»Vi ste mi preprosti, vi me ne možete uvrijediti«, odgovori guvernanta i isprči nos.

»Ja vas ne mogu uvrijediti?« zapita debela Berta i ustade. »To ćemo istom vidjeti. Vi kozo, vi podmukla nebeska lojtro, vi možete piti kavu iz krovnog žlijeba, vi bezobrazna gaduro, vi . . .«

Gospođica Krunica začepi sebi oba uha, zažmiri od bijesa i jurnu poput žirafe hodnikom.

Četvrto razmatranje govori

O HRABROSTI

Na ovom mjestu ja bih da progovorim koju o hrabrosti. Tonček je upravo dvaput ćušio dječaka većeg od sebe. Tu čovjek ne može a da ne misli, da je Tonček dokazao svoju hrabrost. No to ne bijaše nipošto hrabrost. Bijaše to bijes. A to je nešto drugo.

O hrabrosti se može govoriti samo u slučajevima, gdje je čovjek postupao hladnokrvno. Hrabrost pokazuje liječnik, koji zbog pokusa uštrcava sebi bakterije opasne po život, da se onda cijepi protusredstvom. Hrabrost dokazuje polarni istraživač, koji se uputio na Sjeverni pol na saonicama sa psećom zapregom, da tamo otkriva. Hrabar

je profesor Piccard, kad se uspinje u stratosferu sa svojim balonom, premda tamo nije bilo nikoga.

Jeste li pratili stvar profesora Piccarda? To je bilo zanimljivo. On je htio više puta da se uzdigne, ali se svaki put predomislio, jer vrijeme nije bilo povoljno. U novinama su mu se zbog toga već počeli rugati. Smijali su se, kad bi vidjeli njegovu sliku. No on je čekao povoljan čas. Bio je tako hrabar, da je radije trpio izrugivanje, nego da radi ludo. On ne bijaše mahnito hrabar, on ne bijaše lud, on bijaše naprosto hrabar. On je htio nešto da istraži, a nije mu bilo do slave.

Hrabrost se ne dokazuje samo šakom, za to je potrebna i glava.

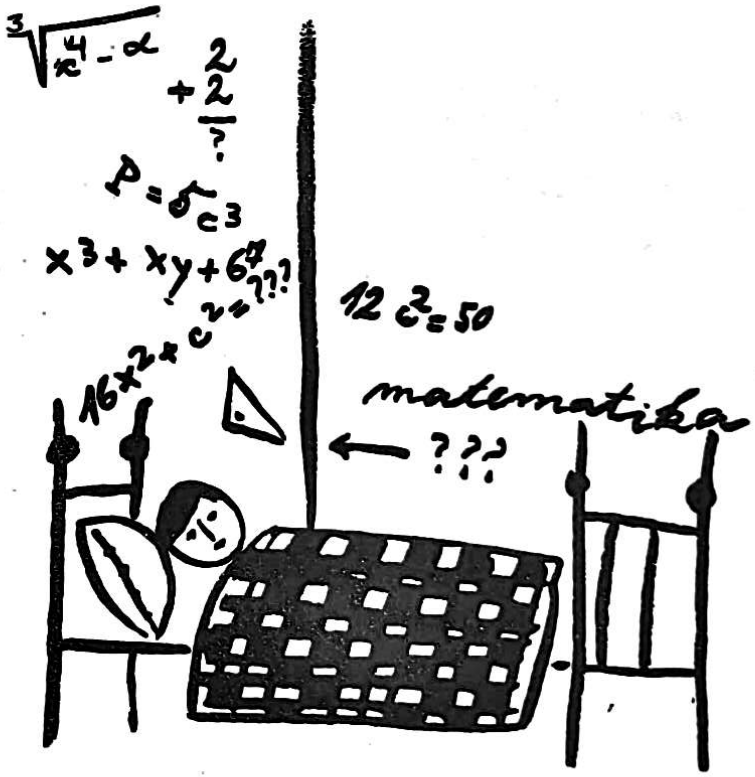

Peto poglavlje

SAMA SVOJ ZUBAR

Ravnatelj Pogge bijaše još u svojoj tvornici štapova. Milostiva gospođa ležaše još u spavaonici i razbijaše dosadu migrenom. Gospođica Krunica sjeđaše u svojoj sobici.

Točkica i Piefke bijahu sami do večere. Točkica bijaše uzela bijeloga konca kod debele Berte, te reče jazavčaru, koji se bijaše skutrio u svojoj košarici: »Sad samo pazi, mali!« Piefke je pazio. Dok je bio umoran, bio je on poslušno pseto.

Dijete otkine malo konca s koluta, omota jednim čvorom klimavi zub, a drugi kraj priveže za kvaku na vratima. »Sad dolazi ozbiljno«, reče Točkica i načini »Brrrr!« Zatim se polako udalji od vrata, dok se konac nije napeo. Ona malo trgne, zastenje strašno i načini očajno lice. Pođe opet k vratima, konac opet popusti. »Piefke, Piefke«, izjavi ona, »nije to zvanje za mene.« Zatim potrči još jedanput od vrata, no zajauče još i prije nego se konac napeo.

»Ne mogu nipošto«, reče ona, »da je tu dječak, možda bih stavila na kocku.« Ona se nasloni na vrata i poče teško razmišljati. Zatim odveže konac s kvake.

»Daj malo šapicu«, zapovjedi ona. No Piefke to još nije mogao. Točkica se sagne, digne uvis jazavčara i postavi ga na svoj mali pult za pisanje. Zatim sveže slobodan kraj konca o lijevu stražnju nogu Piefkeovu. »A sad skoči dolje!« moljaše ona. Umjesto toga Piefke se savi u klupko i bijaše očito, da se sprema na dugotrajno spavanje.

»Skoči dolje!« mrmljaše Točkica prijeteći, pa zaklopi oči, predajući se sudbini.

Mali jazavčar naćuli uši, koliko je to bilo moguće kod njegovih klapavih vesala. No o skakanju jednako ni govora. Točkica opet otvori oči. Sav pretrpljeni strah bijaše uzalud. Nato udari psića, kojemu ne preostade ništa drugo: on skoči na pod. »Je li zub vani?« zapita ga ona. »Konac je predugačak, moj sinko.«

Zatim se popne, sa psetancem pod pazuhom, na stolčić, koji stajaše pred pultom, sagne se i stavi psića ponovo na pult. »Ako to ne pomogne«, promrmlja ona, »dat ću da me kloroformiraju.« Ona udari laho psića, Piefke pade s pulta, Točkica stade uspravno poput svijeće. Pas zaplovi po bridu pulta i nađe se na tlima.

»Au!« vikaše dijete. Osjetila je okus krvi. Piefke skoči u košaru, veseo, što više nije vezan. Točkica otare nekoliko suza. »Dječače, dječače«, reče ona i potraži džepni rupčić. Konačno ga nađe, turne ga u usta i zagrize u nj.

Konac je visio preko ruba košare. Nasred sobe ležaše malen, bijeli zubić. Točkica oslobodi psetance od konca, podigne zub i poče plesati po sobi. Zatim odjuri gospođici Krunici.

»Zub je vani, zub je vani!«

Gospođica Krunica pokri brzo komad papira. U desnoj je ruci držala olovku. »Tako?« reče ona. To bijaše sve.

»Što je vama?« pitaše Točkica. »Već ste nekoliko dana tako smiješni! Ne opažate li to i sami? Što vam je?« Ona stade do guvernante, zaškilji kradom na papir i reče, kao da je sama sebi djed: »No, olakšajte malo srce.«

Gospođici Krunici ne bijaše do ispovijedi. »Kad zapravo ima Berta izlaz?« pitaše ona.

»Sutra«, razjasni Točkica. »A zašto to pitate?«

»Samo tako«, reče gospođica.

»Samo tako!« kliknu Točkica srdito. »Takve odgovore volim.« No iz gospođice nisi danas mogao ništa da izvučeš. Svaka joj riječ

bijaše po dukat. Tada Točkica učini kao da je tobože posrnula i padne gospođici na ruku. Papir se pokaza. Na njemu bijahu same četvorine, olovkom nacrtane. U jednoj četvorini bijaše napisano »spavaonica«, u drugoj »soba za rad«. No onda prekriše opet papir velike, mršave ruke gospođice Krunice.

Točkica ne znadijaše što da misli o tome, pa reče u sebi: moram to još večeras ispripovjediti Tončeku, možda će on razumjeti.

Podrug sata kasnije ležaše dijete u postelji. Krunica sjeđaše kraj nje i čitaše priču o jegulji i jeguljici. »Eto na«, reče Točkica, »obje jegulje izgledaju kao blizanci. Imala sam ja posve pravo danas o podne. Da sam ja blizanica, a ona druga blizanica da se zove Dragica, došle bismo kod svakog utrkivanja na satu gimnastike prve.«

Uto uđoše roditelji u dječju sobu. Na materi bijaše lijepa svilena večernja haljina i zlatne postole, a otac bijaše u smokingu. Oboje poljubiše kćerku prije spavanja, a gospođa Pogge reče: »Spavaj dobro, slatka moja.«

»Hoću«, izjavi Točkica.

Otac sjedne na rub postelje, no njegova ga gospođa požurivaše: »Hajde, generalni konzul voli tačnost.«

Mala djevojčica kimnu ocu i reče: »Ravnatelju, ne pravite gluposti!«

Tek što roditelji izađoše, skoči Točkica iz postelje i viknu: »Možemo!« Gospođica Krunica odjuri u svoju sobu i izvadi iz komode staru, otrcanu haljinicu. To ona donese djetetu. Sama navuče zakrpan kaput i strašno poderan zeleni džemper. »Jesi li gotova?« zapita ona.

»Jesam!« poviče Točkica uživajući. Pri tom izgledaše jadno u svojoj poderanoj haljinici. »Još niste vezali svoj rubac oko glave«, reče ona.

»Pa gdje sam ga prekjučer ostavila?« pitaše gospođica Krunica; ipak ga nađe, veže ga oko glave, stavi plave naočari, uzme torbicu za trg ispod sofe, i tako odjevene odšuljaše se obje na prstima iz kuće.

Deset časaka kasnije siđe debela Berta, šuljajući se tiho stepenicama, iz svoje djevojačke sobe, koja se nalazila više. Šuljala se tako tiho, kako je to njoj bilo moguće. Pokuca lagano na vratima, ali joj nitko ne odgovori.

»Zar već spava mali nestaško?« pitaše ona samu sebe. »Možda se samo pretvara. Turit ću joj komadić svježe pečenog kolača; no otkad je tu Krunica, to ludo čudovište, čovjek se više i ne usuđuje unutra. Kad sam posljednji put kucala, odmah me je tužila milostivoj. San da je najbolji do ponoći i da se dijete ne smije buditi. Glupost, san do ponoći! Točkica sada često izgleda kao da uopće nije spavala cijele noći. I neprestano neki darmar. Ne znam, sve mi je to u posljednje vrijeme upravo smiješno. Da nema ravnatelja i Točkice, davno me već ne bi bilo tu.«

»Hoćeš li biti dobar«, zaprijeti se ona jazavčaru, koji se bijaše uspravio u svojoj košarici pred Točkičinim vratima skačući da dosegne kolač. »Lezi tamo, blesane, ni makac! Evo ti komadić, a sada da si miran. Jedino ti još u ovoj kući nemaš tajni.«

Peto razmatranje govori

O RADOZNALOSTI

Kad moja majka čita roman, onda to izgleda ovako: najprije čita prvih dvadeset stranica, pa konac, zatim lista po sredini, a onda se istom pravo prihvati knjige i pročita je od početka do kraja. Zašto ona to tako čini? Da može mirno čitati roman, ona mora prije da zna, kako se stvar svršava. Inače nema mira. Nemojte da se i vi naviknete na to! Pa makar vam se to i sviđalo, odučite se. Hoćete li,

To je naime upravo tako, kao da četrnaest dana prije Nove godine rujete u majčinu ormaru, ne biste li saznali, što ćete dobiti na poklon. Pa kad vas zovu na darivanje, vi već sve unaprijed znate. Nije li to strašno? Vi biste se morali iznenaditi, ali vi već odavna znadete što je u omotu, i vaši se roditelji čude, zašto se vi pravo ne veselite. Pokvarili ste Novu godinu sebi, a i njima.

Kad ste tako kradom pretražili ormar i pronašli darove četrnaest dana prije, prošlo vas je ono pravo veselje, od samoga straha, da se to ne otkrije. Treba čovjek da pričeka. Radoznalost ubija veselje.

Šesto poglavlje

DJECA ZARAĐUJU NOĆU

Poznajete li Weidendammski most? Poznajete li ga uveče, kad pod tamnim nebom zasvijetle reklame svagdje naokolo? Fasade Komične opere i Admiralske palače posute su svijetlim izlozima i sjajnim šarenim natpisima. Na jednom zabatu, s one strane Spreve, titra u tisuću električnih svjetiljaka reklama za poznato sredstvo za pranje. Vidi se golem kotao, iz njega se diže vodena para, snježnobijela košulja izlazi kao neki dobri duh, mijenjaju se slike u šarenoj seriji. A tamo dolje, nad kućama Schiffbauerdamma sja se zabat Velikoga kazališta.

Autobusi klize u redovima preko mosta. U pozadini diže se kolodvor u Friedrichovoj ulici. Gradom jure željeznice, prozori su na vagonima rasvijetljeni, i vagoni klize u noć kao blistave zmije. Često je i samo nebo crvenkasto, na njemu se odrazuje silno svjetlo, koje dolazi odozdo.

Berlin je lijep, osobito ovdje, na tom mostu, a osobito navečer! Automobili se probijaju Friedrichovom ulicom. Bljeste svjetiljke i reflektori, a na pločnicima guraju se ljudi. Vlakovi zviždе, autobusi kriješte, automobili zavijaju, ljudi govore i smiju se. Djeco, to je život!

Na mostu stajaše mršava, uboga žena s tamnim naočarima. U ruci držaše torbu i nekoliko kutija šibica. Kraj nje klecaše mlada djevojčica u poderanoj haljini. »Šibice, kupite šibice, gospodo!« vikaše mala

djevojčica drhtavim glasom. Mnogo je ljudi dolazilo, mnogo je ljudi prolazilo. »Smilujte se nama bijednima«, vikaše dijete žalostivo, »kutija samo deset feniga.« Neki debeo čovjek približi se njima i posegne u torbu.

»Majka mi je posve slijepa, a još je tako mlada. Tri kutije dvadeset i pet!« naricaše djevojčica. Debeli joj čovjek dade groš i ode dalje. »Bog vam platio, draga gospođo!« viknu dijete. Pri tom osjeti udarac. Udarila ju je mršava žena. »Pa to nije bila gospođa, to je bio muškarac, ludo«, mrmljaše žena ljutito.

»Jeste li vi sada slijepi ili niste?« zapita mala djevojčica povrijeđeno. Zatim klecne ponovo i poviče drščući: »Šibice, kupite šibice, gospodo!« Neka joj stara gospođa dade groš i kimne joj prijazno.

»Posao cvjeta«, šaptaše dijete. »Imamo već dvije marke trideset, a prodale smo tek pet kutija šibica.« Zatim zavapi opet tužno: »Smilujte se nama bijednima. Kutija samo deset feniga!« Najednom skoči radosno i mahne rukom. »Tonček stoji na drugoj strani«, izvijesti ona. Zatim se opet sabere, klecne i zavapi, da je prolaznicima sve kroz kosti prolazilo. »Najljepša hvala«, govoraše ona. Kapital je rastao. Ona baci novac u torbu za trg. Taj novac pade na komade novca, koji već bijahu unutra, i kovina veselo zazveči. »I vi ćete sav novac pokloniti svome zaručniku?« zapita ona. »No, taj će se smijati!«

»Šuti«, zapovjedi žena.

»Pa dobro. Ipak je to istina!« odvrati Točkica. »Zašto mi onda stojimo tu svako veče i kreveljimo se?«

»Ni riječi više!« promrmlja žena zloćudno.

»Šibice, kupite šibice, gospodo!« jaukaše Točkica opet, jer bijahu nadošli ljudi. »Radije da damo štogod od toga Tončeku. Ta on ima sve do sumraka lošu stranu.« Tu ona cikne, kao da joj je tko stao na nogu. »Evo, dolazi Klepetalo, balavac.«

Tonček stajaše na drugoj strani mosta, na lošijoj strani, kuda je prolazilo malo ljudi. On držaše pred sabom otvoren mali kovčežić i

govoraše, čim bi tkogod prolazio: »Izvolite li smeđe ili crne trake za postole? Šibice se uvijek trebaju, molim lijepo.« U njega ne bijaše trgovačkog talenta. On nije znao da cmizdri pred ljudima, iako mu bijaše prije do plača nego do smijeha. Obećao je kućegazdi, da će mu prekosutra platiti obrok od pet maraka za najamninu, a i novac za kućanstvo već se primicao kraju. Morao je sutra da nabavi margarina, a mislio je i na četvrt kilograma jetrenice.

»I tebi bi mjesto bilo prije u postelji nego ovdje«, reče neki gospodin.

Tonček ga široko pogleda. »No meni se sviđa da ovako prosjačim«, mrmljaše on.

Čovjek se malo postidi. »No, pa dobro«, mišljaše on. »Nemoj se samo odmah ljutiti.« I dade mu komad novca. Bijaše to pedeset feniga!

»Hvala vam lijepa«, reče Tonček i pruži mu par traka za postole.

»Ja nosim postole na navlačenje«, razjasni gospodin, skine šešir pred dječakom i ode brzim korakom.

Tonček se obradova i pogleda preko mosta svoju prijateljicu. Ej, nije li to bio Klepetalo? On zaklopi svoj kovčežić i nagne preko ulice. Klepetalo se bijaše postavio pred Točkicom i gospođicom Krunicom. Mjerio ih je drsko pogledom. Točkica bijaše doduše isplazila jezik vratarovu dječaku, no guvernanta drhtaše od uzbuđenja. Tonček udari Klepetala u debelo meso nogom. Dječak skoči bijesno, no spazivši pred sobom Tončeka i sjetivši se poslijepodnevnih ćušaka, spasi se upornim bijegom.

»Toga smo se dakle riješili«, reče Točkica i pruži Tončeku ruku.

»Hajdemo!« reče gospođica Krunica. »Hajde, idemo u automatski restoran. Ja pozivam Tončeka.«

»Krasno!« reče Točkica, zgrabi dječaka za ruku i potrči s njim naprijed. Gospođica Krunica pozove djevojčicu natrag. »Zar me ne ćeš voditi? Što će reći ljudi, odjurim li odavde, usprkos svojim nao-

čarima?« Točkica dakle uze guvernantu pod ruku i povede je za sobom preko mosta, Friedrichovom ulicom do Oranienburških vrata. »Koliko si zasluzio?« pitaše ona.

»Devedeset i pet feniga«, reče dječak turobno. »Neki mi je gospodin dao pedeset feniga, inače bih uopće mogao da zatvorim trgovinu.«

Točkica mu utisne nešto u ruku. »Sakrij!« šapne mu ona tajanstveno.

»Što je?« zapita gospođica Krunica nepovjerljivo.

»Vi, radoznala stara!« reče Točkica. »Ni ja vas ne pitam, kakvi su to smiješni crteži, što ih pravite.« Tu gospođica Krunica zašuti, kao da je sijevnulo.

Ulica bijaše prilično pusta. Guvernanta skine tamne naočari i pusti Točkičinu ruku. Zakrenuše nekoliko puta za ugao i nađoše se na cilju.

Šesto razmatranje govori

O SIROMAŠTVU

Prije nekih sto i pedeset godina pođoše jednom najsiromašniji građani Pariza u Versailles, gdje stanovaše francuski kralj sa svojom ženom. Bijaše to demonstrativna povorka, znate već, što je to. Siromašni narod stade pred dvorcem vičući: »Nemamo kruha! Nemamo kruha!« Tako im bijaše zlo.

Kraljica Marija Antoinetta stajaše na prozoru i pitaše nekoga visokog časnika: »Što hoće ljudi?«

»Veličanstvo«, odgovori joj časnik, »oni hoće kruha, oni imaju premalo kruha, pa su previše gladni.«

Kraljica potrese začuđeno glavom. »Nemaju dosta kruha?« zapita ona. »Pa onda neka jedu kolače!«

Vi mislite možda, da je ona htjela time da se naruga sirotinji. Ne, ona nije znala što je siromaštvo! Mislila je, da čovjek može jesti kolače, ako mu slučajno ponestane kruha. Ona nije poznavala puk, nije znala što je glad, i godinu dana kasnije smaknuše je. To joj bijaše kazna.

Zar i vi ne mislite, da bi lakše nestalo siromaštva, kad bi bogataši već u djetinjstvu osjetili, kako je teško biti siromašnim? Ne vjerujete li, da bi onda bogata djeca rekla: Kad narastemo i postanemo vlasnicima banaka, i plemićkih dobara, i tvornica naših očeva, bit će radnicima bolje! Radnici bi bili njihovi drugovi u igri iz djetinjstva...

Mislite li, da bi to bilo moguće?

Hoćete li nastojati, da se to zbude?

Sedmo poglavlje

GOSPOĐICA SE KRUNICA PONAPILA

U gostionici stajahu često čudnovati ljudi, i Točkica dolažaše ovamo vrlo rado, jer ju je to vrlo zanimalo. Često bi našla tu i pijanaca!

Tonček zijevaše, a oči mu bijahu posve sitne od umora. »Strašno«, reče on, »danas sam pod satom računa jednostavno zaspao. Gospodin me je Kočnica pomilovao, da sam gotovo izletio iz klupe. Trebalo bi da se stidim, vikao je, i školske zadaće da su mi u posljednje vrijeme slabije. I potraje li to tako, da će pisati mojoj majci.«

»Ah, ti pravedni Bože«, mišljaše Točkica. »Samo bi to još trebalo. Pa zar on ne zna, da ti je majka bolesna i da ti moraš kuhati i zasluživati novac?«

»Odakle da on to zna?« zapita Tonček radoznalo.

»Od tebe, naravno«, izjavi Točkica.

»Prije bih odgrizao sebi jezik«, reče Tonček.

Točkica to nije razumjela. Ona slegnu ramenima. Zatim se obrati gospođici Krunici. Ta sjeđaše u svom kutu zureći preda se. »Mislim, da ste nas pozvali?«

Gospođica se Krunica trgnu i polako se snalažaše. »Što biste vi?«

»Naranče s tučenim kajmakom«, predloži Točkica. Tonček kimnu. Gospođica ustade i pođe prema buffetu.

»A odakle tebi novac, što si mi ga malo prije turila?« zapita dječak.

»Krunica daje novac samo svojemu zaručniku, pa sam i ja malo zadržala. Pst, ne prigovaraj!« viknu ona strogo. »Gledaj, zacijelo to ona opet pije rakiju. Poteže ona, ptićica. Ti, danas ti je ona sjedila u svojoj sobi i crtala olovkom četvorine. U jednoj je napisala »spavaonica«, a u drugoj »soba za rad«. Više nisam mogla da vidim.«

»To je bio nacrt stana«, ustanovi Tonček.

Točkica se lupi rukom po čelu. »A ja, majmun, nisam se tome dosjetila! Ali zašto ona pravi nacrt stana?« To ni Tonček nije znao. Uto se vrati gospođica Krunica noseći djeci razrezane naranče. Sama je pila konjak. »Morali smo ipak zaraditi bar tri marke«, izjavi ona. »A u džepu imam samo marku i osamdeset. Razumiješ li ti to?«

»Možda ima rupa u torbi?« zapita Točkica.

Gospođica Krunica odmah pogleda. »Ne«, reče ona, »u torbici nema rupe.«

»Smiješno«, reče Točkica. »Gotovo bi čovjek pomislio, da su tu nečiji prsti.« Pri tom uzdahne i promrmlja: »To su vremena«.

Gospođica Krunica ušuti, ispi čašu, ustade i pođe ponovo po konjak. »Mi stojimo satima na mostu, a ona onda zapije svu zaslužbu«, psovaše Točkica za njom.

»Bolje bi bilo uopće, da ostaneš kod kuće«, izjavi Tonček. »Doznaju li to tvoji roditelji, bit će svašta.«

»Pa neka«, reče Točkica. »Zar sam ja možda dovela guvernantu?«

Tonček uze papirnati ubrus sa susjednog stola, načini malu vrećicu i stavi u nju šest odrezaka naranče. Zatim stavi vrećicu u svoj ručni kovčežić. Pa kako ga Točkica začuđeno gledaše, reče on u neprilici: »Samo za moju majku.«

»Još sam se nečega sjetila!« poviče ona i stane kopati po svojoj torbici. »Evo!« Ona držaše nešto u ruci.

On se sagnu. »Zub«, primijeti on. »Dakle je vani?«

»I to mi je pitanje!« reče ona povrijeđeno. »Hoćeš li ga?«

U dječaka nekako ne bijaše pravog razumijevanja za zube, i ona ga tako opet spremi. Nato dođe gospođica Krunica, prilično već ponapita, tražeći da se pođe. Odoše zajedno do Weidendammskog mosta i tamo se oprostiše.

»Kočnica se zove tvoj učitelj?« pitaše Točkica.

Tonček kimnu.

»Sutra poslije podne doći ću ti opet«, obeća ona. On joj radosno potrese ruku, nakloni se gospođici Krunici i odjuri.

Točkica i gospođica Krunica stigoše bez zapreka kući. Roditelji bijahu još uvijek kod generalnog konzula Ohlericha. Dijete legne u postelju i odmah zaspi. Piefke tiho režaše, jer su ga probudili. Guvernanta pođe u svoju sobu, zaključa prosjačke haljine u komodu i legne na počinak.

Tonček još nije mogao u postelju. Prošuljao se kraj majčine sobe hodnikom, zapalio je svjetlo u kuhinji, sakrio je svoj ručni kovčežić, sjeo za stol podbočivši glavu rukama i zijevnuo je, da mu gotovo laloke ispadoše. Zatim je izvadio modru bilježnicu i olovku iz torbe i otvori bilježnicu. »Izdaci« stajaše na jednj strani. »Primici« stajaše na drugoj. On posegnu rukom u džep hlača, stavi na stol hrpicu novaca i brojaše brižno. Izbroji marku i pedeset. Da ne bi Točkice i zgodnoga gospodina, imao bih sada četrdeset i pet feniga, mišljaše on unoseći večernji utržak u bilježnicu.

S pretičkom, što ga tajno čuvaše u ormaru, imađaše pet maraka i šezdeset feniga, a pet maraka tražio je samo kućevlasnik za stanarinu! Ostalo bi mu prema tome šezdeset feniga za jelo. On pogleda u komoricu za jelo. Krumpira je tu još bilo. Na daski ležaše koža od slanine. Namaže li sutra lonac tom kožom, možda će izaći pečeni krumpir. No o četvrt kilograma jetrenice opet ni govora. A da mu je jetrenice! On izuje postole, stavi kriške naranče na tanjur, ugasi svjetlo i odšulja se u kuhinju. Na vratima spavaonice zastane i pritisne uho na drvo. Majka spavaše. Čuo je njezino mirno disanje, katkada bi malo i zahrkala. Tonček pomiluje drvo i nasmiješi se, jer je majka

upravo ponovo zahrkala. Zatim se odšulja u pokrajnju sobu. On se svuče u mraku, objesi odijelo preko stolca, spremi novac u ormar, legne na sofu i pokri se.

Je li zatvorio vrata na hodniku? Je li zavrnuo pipac za plin? Tonček se bacaše nemirno amo tamo, zatim ustade još jednom i pogleda je li sve u redu.

Sve bijaše u redu. On opet legne. Račune je uredio. Pripravio se i za diktat. Nadajmo se, da gospodin Kočnica nije pisao majci. Jer onda bi se saznalo, da on naveče stoji na Weidendammskom mostu i prodaje trake za postole. Ima li on još dosta traka? Smeđih će skoro ponestati. Čini se da ljudi više nose smeđe postole nego crne. Ili se smeđe trake brže otrcaju?

Tonček se okrene na drugu stranu. Majka će valjda posve ozdraviti. Napokon zaspi.

Sedmo razmatranje govori

O OZBILJNOSTI ŽIVOTA

Nedavno sam bio u Rostocku na sajmu. U ulicama, što se koso spuštahu prema Warnowu, nanizaše se sami dućani, a dolje na obali okretahu se vrtuljci. Kako sve bijaše tako lijepo i glasno, ja se raspoložih, stupih u trgovinu slatkiša i zatražih za deset feniga turskoga meda. Vanredno mi je prijao.

Uto prođe mimo neki dječak sa svojom majkom, povuče ženu za rukav i reče: »Još jedan paprenjak!« A već je pet omota paprenjaka nosio pod pazuhom. Majka je šutjela. On nato stane, zatopta nogom i zadreči: »Još jedan paprenjak!«

»Pa imaš već pet omota«, reče majka. »Pomisli samo, siromašna djeca ne dobiju uopće paprenjaka!«

Znate li što je odgovorio dječak?

Proderao se srdito: »Što me se tiču siromašna djeca?« Ja sam se tako prestrašio, da umalo te nisam progutao sav svoj turski med najedanput, zajedno s papirom. Djeco, djeco! Je li to moguće?

Dječak je tako sretan, bez svoje zasluge, da su mu roditelji bogati, a on stoji i dere se: »Što me se tiču siromašna djeca!« Umjesto da od svojih pet omota paprenjaka pokloni siromašnoj djeci dva i da se veseli, što je mogao da koga malo razveseli!

Život je ozbiljan i težak. I ne budu li htjeli ljudi, kojima je dobro, da pomognu svojim suviškom onima, kojima je zlo, neće sve zajedno dobro svršiti.

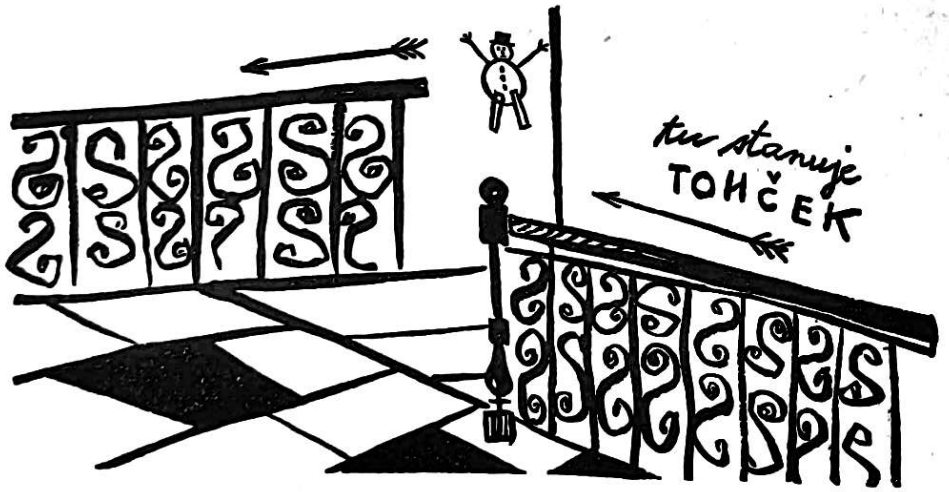

Osmo poglavlje

GOSPODINU KOČNICI PUCA PRED OČIMA

U petak došla je Točkica iz škole sat prije nego inače. Ravnatelj Pogge znao je to i poslao je šofera s autom pred nju, da je odveze kući. U to vrijeme on još nije trebao auto, a Točkica se tako rado vozila u automobilu.

Šofer pozdravi dotaknuvši se rukom kape, kad se ona pojavila na pragu, izlazeći iz škole, i otvori joj vrata automobila. Ona potrči oduševljeno k njemu i pruži mu ruku. »Dobar dan, gospodine Hollack«, reče ona. Ostale se male djevojčice već radovahu, jer su se u takvim slučajevima i one mogle voziti, koliko ih je god moglo ući u kola. Danas se Točkica okrene na nogostupu, pogleda sve tužno i reče: »Djeco, ne zamjerite mi, danas ću poći sama.« Djevojčice ostadoše pred kolima kao pokisli vrapci. »Imam važnog posla«, razjasni Točkica. »A vi biste mi pri tom samo smetale.« Zatim sjedne posve sama u veliki auto, dade šoferu adresu, on uđe, i auto odjuri. Dvadeset malih djevojčica gledalo je tužno za lijepim automobilom.

Nekoliko časaka zatim zaustavi se auto pred velikom zgradom, a to bijaše opet neka škola!

»Dragi gospodine Hollack«, reče Točkica, »samo časak, ako smijem moliti.« Gospodin Hollack kimnu, i Točkica potrči brzo uz stepenice. Bijaše još odmor. Ona se uspela u prvi kat i zapitala nekog dječaka, gdje je zbornica. On je odvede. Ona pokuca. Budući da nitko nije odgovarao, pokuca ona ponovo, i to dosta čvrsto.

Nato se vrata otvoriše. Visok, mlad čovjek stajaše pred njom žvačući krišku kruha s maslacem.

»Prija li?« zapita Točkica.

On se nasmija. »A što bi još htjela da znaš?«

»Htjela bih govoriti s gospodinom Kočnicom«, razjasni ona. »Zovem se Pogge.«

Učitelj premjesti zalogaj u ustima i reče: »No, pa uđi samo.« Ona pođe za njim, i oni uđoše u veliku sobu, gdje bijaše mnogo stolaca. Na svakom stolcu sjedio je po jedan učitelj, i kod toga jezovito lijepog prizora zakuca Točkici srce jače. Njezin je pratilac dovede do prozora, gdje se udobno namjestio star, debeo učitelj s ćelom bez kraja. »Kočnica«, reče Točkičin pratilac, »smijem li ti predstaviti gospođicu Pogge? Ona hoće da govori s tobom.«

Zatim ih ostavi oboje nasamu.

»Ti bi htjela da govoriš sa mnom?« pitaše gospodin Kočnica.

»Da«, reče ona. »Vi jamačno poznate Tončeka Gasta?«

»On je u mojemu razredu«, izjavi gospodin Kočnica i pogleda kroz prozor.

»Tako, tako«, mišljaše Točkica zadovoljno. »Mi se razumijemo, ja to već vidim.«

U gospodina Kočnice rasla je pomalo radoznalost. »Dakle, što je s Tončekom?«

»Zaspao je pod satom računa«, pripovijedaše Točkica. »Ni njegove školske zadaće više vam se ne sviđaju, nažalost.«

Gospodin Kočnica kimne i reče: »Tako je.« Međutim bijahu prišli još neki učitelji, radoznali, što je.

»Oprostite, gospodo«, reče Točkica, »ne biste li pošli, molim, opet na svoja mjesta? Moram govoriti s gospodinom Kočnicom u četiri oka.«

Učitelji se nasmijaše i sjedoše opet na svoja mjesta. No više gotovo i nisu govorili, već naćuliše uši.

»Ja sam Tončekova prijateljica«, reče Točkica. »On mi je pripovijedao, da ćete vi, potraje li to tako, pisati njegovoj majci.«

»Tako je. Danas je, štoviše, pod satom zemljopisa izvadio iz džepa bilježnicu i računao nešto u njoj. Još danas poslat ću pismo njegovoj majci.«

Točkica bi bila rado kušala, ne bi li se u ćeli gospodina Kočnice mogla pogledati kao u ogledalu, ali sada nije imala za to vremena. »Sad slušajte dobro«, reče ona. »Tončekova je majka teško bolesna. Bila je u bolnici, tamo su joj izrezali biljku, neku izraslinu, i sad ona već nedjeljama leži u postelji i ne može da radi.«

»To nisam znao«, odgovori gospodin Kočnica.

»Ona već nedjeljama ne može da zaslužuje novac. A znate li tko zaslužuje novac? Tonček zaslužuje novac. To, naravno, niste znali.« Točkica se počela srditi. »Pa što vi onda zapravo znate?«

Ostali se učitelji smijahu. Gospodin Kočnica pocrveni, čak mu se i čela zacrvenjela.

»Pa kako on to zaslužuje novac?« pitaše on.

»To neću odati«, reče Točkica. »Mogu vam reći samo to, da se jadni dječak mrcvari danju i noću. On voli svoju majku, pa se prebija i kuha, i zaslužuje novac, i plaća jelo, plaća stanarinu, kad ide briječu da se šiša, plaća mu u obrocima. I ja se uopće čudim, da on ne spava cijeli sat kod vašeg predavanja.« Gospodin Kočnica sjeđaše mirno. Ostali učitelji prisluškivahu. Točkica se sva razgorjela. »A vi ovdje sjedate za stol i pišete njegovoj majci pismo, da je dječak lijen! Pa tu već prestaje sve! Jadna žena razboljet će se još više od straha, ako joj pošaljete to pismo. Možda će zbog vas dobiti još nekoliko izraslina, pa će opet morati u bolnicu! A onda će oboljeti i dječak, za to vam jamčim! Dugo neće izdržati takav život.«

Gospodin Kočnica reče: »Nemoj samo tako psovati. A zašto on to meni nije rekao?«

»Tu imate vi pravo«, reče Točkica. »I ja sam ga to pitala, pa znate, što mi je rekao?«

»No?« zapita učitelj. Njegovi kolege bijahu opet ustali i okružiše malu djevojčicu.

»Radije bih odgrizao sebi jezik, rekao je«, izvijesti Točkica. »Zacijelo je vrlo ponosan.«

Gospodin Kočnica siđe s daske prozora. »Dakle dobro«, reče on, »ja neću pisati njegovoj majci.«

»Tako je pravo«, reče Točkica. »Vi ste valjan čovjek. To sam odmah mislila. Najljepša hvala.«

Učitelj je isprati do vrata. »Hvala i tebi, drago dijete.«

»I još nešto«, reče Točkica. »Prije nego zaboravim. Nemojte reći Tončeku, da sam bila kod vas.«

»Ni slova«, reče gospodin Kočnica i pomiluje joj ruku. Uto zazvoni. Počeo je sat. Točkica pojuri niza stepenice, uspne se gospodinu Hollacku u auto i odveze se kući. Cijelim putem meškoljila se na sjedalu pjevuckajući za se.

Osmo razmatranje govori

O PRIJATELJSTVU

Vjerovali vi meni ili ne, ja zavidim Točkici. Ne pruža se često takva prilika, gdje možeš pomoći prijatelju. A kako rijetko može čovjek da učini prijateljsku uslugu a da to nitko ne sazna! Gospodin Kočnica neće pisati Tončekovoj majci. On neće više grditi dječaka. Tonček će se najprije začuditi, zatim će se obradovati, a Točkica će u potaji trti sebi ruke. Ta ona zna kako je došlo do toga. Bez nje zlo bi prošao Tonček.

No Tonček to neće saznati. Točkica ne treba hvale. Sam je čin nagrada. Sve bi drugo radost prije pomutilo nego povećalo.

Ja želim svakome od vas dobra prijatelja. Želim vam i to, da vam se pruži prilika da možete učiniti nekome prijateljsku uslugu, a da to vaš prijatelj ne dozna. Nastojte da upoznate sreću usrećujući drugoga!

Deveto poglavlje

GOSPOĐA GAST DOŽIVLJUJE RAZOČARANJE

Dok je Tonček sa školskom torbom na leđima tražio ključ od stana, da otvori vrata, otvoriše se vrata sama, i njegova majka stajaše pred njim. »Dobar tek, dječače moj«, reče ona i nasmiješi se.

»Dobar tek«, odgovori on zatečen. Zatim se odluči na skok od veselja, zagrli je i reče: »Tako sam veseo, što si opet zdrava.« Odoše u sobu, Tonček sjedne na sofu diveći se svakom majčinom koraku. »Još me malo umara«, razjasni ona i sjedne umorna kraj njega. »Kako je bilo u školi?«

»Naumannov Richard je rekao na zemljopisu, da u Indiji žive Indijanci. Što je to glupo dijete, gospodine moj! A Schmitz je uštinuo Pramanna, i Pramann je skočio iz klupe, a gospodin Kočnica je zapitao, što je. A Praman je mislio, da mora imati buhu, štoviše i dvije buhe. Tu je skočio Schmitz i viknuo, da on neće da sjedi kraj dječaka, koji imaju buhe. To mu ne dopuštaju roditelji. Nasmijali smo se do suza.« Tonček se smijaše grčevito. Zatim zapita: »Ti danas ne voliš šale?«

»Pripovijedaj ti samo dalje«, reče ona.

On položi glavu na uzglavlje sofe i ispruži noge. »Gospodin Kočnica u posljednje je vrijeme vrlo ljubazan sa mnom; kad budem imao vremena, rekao je da ga moram pohoditi.« Najednom se trgne. »O, ja klipan!« poviče. »Pa ja moram kuhati!« Majka ga zadrži i pokaže na stol. Tu već stajahu tanjuri i velika zdjela, iz koje se pušilo. »Leća

s kobasicama?« zapita on. Ona kimnu, a zatim sjedoše i počeše jesti. Tonček potezaše čestito. Kad je ispraznio tanjur, majka mu ga ponovo napuni. On joj oduševljeno kimne. Pri tom opazi, da se ona nije ni dotaknula jela. Sad više ni njemu nije prijalo. Tužno je miješao po lećinoj juhi tražeći komadiće kobasice. Šutnja se spuštala na sobu poput teške magle.

Napokon on to više ne izdrži. »Majčice, zar te nisam slušao? Više puta čovjek i sam ne zna ... Ili je to zbog novca? Kobasice su zapravo bile posve nepotrebne.« On položi nježno svoju ruku na njezinu.

No majka odnese brzo posuđe u kuhinju. Zatim se vrati i reče: »Sad svrši svoje zadaće. Ja ću se odmah vratiti.« On sjeđaše na svom stolcu tresući glavom. Pa što je učinio? Vani se zalupiše vrata na hodniku. On otvori prozor, sjedne na dasku prozora i nagne se daleko van. Prošlo je dosta vremena dok je majka izašla iz kuće. Pravila je sitne korake. Žurba ju je umarala. Pošla je Topničkom ulicom i zakrenula za ugao.

On sjedne žalosno za stol, uzme školsku torbu i crnilo i zamisli se griskajući držalo.

Konačno se majka vratila. Donijela je kitu cvijeća, uzela vode i stavila cvijeće u plavkastu vazu. Počupkala je lišće, zatvorila prozor i zastala šuteći, okrenuvši leđa Tončeku.

»Lijepo cvijeće«, reče on i sklopi ruke jedva dišući.

»Jaglaci, zar ne?«

Majka stajaše u sobi kao da je strana. Gledala je kroz prozor, a ramena su joj se tresla. Najvolio bi bio poletjeti k njoj. No samo se napola digao na stolicu i rekao moleći: »Ta reci štogod!«

Glas mu zvučaše promuklo, i ona ga vjerojatno nije čula.

A onda majka zapita ne okrenuvši se: »Koji je danas?«

On se doduše začudi, ali potrči k zidnom kalendaru, da je još više ne rasrdi, i pročita glasno: »Deveti travnja.«

»Deveti travnja«, ponovi ona i pritisne džepni rupčić na usta.

I on se najednom dosjeti što se dogodilo! Danas je majčin rođendan. A on je na to zaboravio!

On se sruši na svoj stolac i zadrhta. Zaklopi oči i zaželi živo, da ga nestane sa svijeta... Zato je ona dakle ustala danas. I zato je kuhala leću s kobasicama. Morala je sama sebi da kupi kitu cvijeća! A sad tu stoji kraj prozora, sama samcata na tom svijetu. I on nije smio ni da joj priđe i da je pomiluje. Jer ona mu to nije mogla oprostiti. Da zna barem kako čovjek može brzo oboljeti. Onda bi ona, naravno, došla k njegovoj postelji i bila mu opet dobra. On ustane i pođe k vratima. Tamo se okrene još jedanput i zapita moleći: »Jesi li me zvala, mama?«

No ona stajaše šuteći, naslonjena kod prozora, nepomična. Nato on izađe, pođe u kuhinju, sjedne kraj štednjaka i čekaše dok mu dođu suze. No suza ne bi. Samo bi se svakog časa stresao, kao da ga je tko zgrabio za šiju.

Zatim potraži u ormaru i izvadi marku. Ta sve to sada više nije imalo smisla. Stavi marku u torbu. Da potrči dolje i da što donese? Mogao bi i naknadno da baci u škrinjicu za pisma i da onda otrči. I da se nikada više ne vrati! Čokoladu može lako ugurati kroz otvor u škrinjicu za pisma, zajedno s napisanom čestitkom. »Od tvog duboko nesretnog sina Tončeka«, pisalo bi na njoj. Tako bi ostavio kod majke barem dobru uspomenu.

Odšulja se na prstima iz kuhinje, preko hodnika, otvori oprezno vrata na hodniku, izađe i zatvori vrata za sobom kao tat.

Majka stajaše još dugo kod prozora gledajući kroz staklo, kao da joj se tamo negdje izgubio njezin tužni, nevoljni život. U svom životu imala je samo briga, jada i bolesti. Da bi njezin sin mogao da zaboravi na njezin rođendan! U tom ona gledaše sudbonosan znak. I on je pomalo ostavlja kao i sve ono prijašnje. Život joj tako gubi i posljednji smisao. Poslije operacije mišljaše: moram živjeti, jer što će biti s Tončekom, ako ja sada umrem? A on je sada zaboravio na njezin rođendan!

Konačno joj se mališ sažali. Kamo se djeo? On je svoju zaboravljivost već davno okajao: »Jesi li me zvala mama?« pitao je još prije nego što je izašao očajan iz sobe. Ona ne smije biti tako tvrda srca prema njemu. On se tako prestrašio. Ona ne smije da bude tako stroga s njime. U posljednje vrijeme on se toliko izmučio zbog nje. Svakog ju je dana posjećivao u bolnici. Morao je jesti u pučkoj kuhinji. Dan i noć bio je sam samcat u stanu. Onda su je prevezli kući. Četrnaest dana ležala je u postelji, a on je kuhao. Nekoliko je puta, štoviše, i sobu pobrisao mokrom krpom.

Ona ga poče tražiti. Uđe u spavaonicu. Uđe u kuhinju. Pogledala je čak u zahod. Zapalila je svjetlo u hodniku i pogledala iza ormara.

»Tonček!« zazivala je. »Dođi, dječače moj, ja sam opet dobra! Tonček!«

Zazivaše sad glasno, sad tiho i nježno. Njega ne bijaše u stanu. Pobjegao je! Sva se uznemirila. Zazivaše moleći njegovo ime. Otišao je.

Otišao je! Tu ona provali vrata stana i pojuri niza stepenice, da potraži dječaka.

Deveto razmatranje govori

O SAMOSVLADAVANJU

Što mislite o Tončeku? Ja ga vrlo volim. Ali jednostavno otići i ostaviti majku, to mi se, iskreno kažem, baš ne sviđa. Kamo bismo dospjeli, kad bi svi, koji su nešto zgriješili, naprosto pobjegli? To ne možemo ni da zamislimo. Ne valja odmah gubiti glavu, treba se sabrati!

Tako je i s drugim stvarima. Dobije tako dječak slabe ocjene, ili učitelj piše roditeljima, ili je dijete kod kuće nepažnjom razbilo skupocjenu vazu, i eto, često čitamo: »Pobjegao od straha pred kaznom. Ne mogu ga nigdje pronaći. Roditelji se boje, da se dogodilo najgore.«

Ne, gospodo, to tako ne može da bude! Ako smo što učinili, treba da se saberemo i da odgovaramo. Tko se tako boji kazne, neka izvoli stvar prije promisliti.

Samosvladavanje je važno, dragocjeno svojstvo. I što je pri tom najvažnije: samosvladavanje se može naučiti. Kako ga ne bi zavelo na nepromišljene čine, Aleksandar Veliki brojio je svaki put do trideset. Sjajan recept! Činite i vi tako, bude li vam to potrebno!

Deseto poglavlje

MOGLO JE BITI I GORE

»Dobar dan, gospođo Gast«, reče netko, kad je izašla iz kuće. »Pa vi sjajno izgledate.« Bila je Točkica s Piefkeom. Točkici se Tončekova majka učinila zapravo vrlo blijedom i uzbuđenom. No dječak je bijaše zamolio, da njegovoj majci kazuje uvijek samo ugodne stvari. A ona bijaše djevojčica od riječi, oho! Gospođica Krunica bijaše u pivani sa svojim zaručnikom, a Točkica je imala da dođe po nju tačno u šest sati.

Gospođa Gast ogleda se nesabrano i pruži ruku Točkici bez riječi.

»A gdje je Tonček?« zapita dijete.

»Otišao je!« prošapće gospođa Gast. »Zamisli, pobjegao je. Bila sam srdita, jer je zaboravio na moj rođendan.«

»Onda vam čestitam od srca«, reče Točkica. »Mislim, jer vam je rođendan.«

»Hvala ti«, odgovori gospođa Gast. »Gdje bi on samo mogao biti?«

»Samo nemojte gubiti glavu«, tješila ju je Točkica. »Naći ćemo mi dječaka. Neće grom u koprivu. Što mislite da pođemo po dućanima da se propitamo?« Kako se gospođa Gast samo obaziraše na sve strane i kao da ne čuje, uzme je Točkica za ruku i odvuče je u susjedno mljekarstvo. Svoga jazavčara ostavi na ulici i reče: »Dobri psiću, traži Tončeka!« No Piefke opet nije ni riječi razumio.

Međutim Tonček kupovaše čokoladu.

Prodavačica bijaše stara, s golemom gušom. Pogledala ga je nepovjerljivo, kad je sa smrtno tužnim izrazom na licu zatražio ploču najbolje mliječne čokolade.

»To je za rođendan«, reče on utučeno.

Ona postade nato nešto prijaznija, zamota čokoladu u svileni papir, kako je već dolikovalo za takvu zgodu, i sveže okolo svijetloplavu svilenu vrpcu. »Najljepša hvala«, reče on ozbiljno, spremi ploču ozbiljno u džep i prebroji novac, što mu ga prodavačica bijaše uzvratila. Zatim pođe u trgovinu potrepština za pisanje.

Tu izabere čestitku. Izabrao je divnu kartu! Na njoj bijaše naslikan debeo, povjerljivo nasmijan služnik, koji držaše u svakoj ruci po jedan lonac s cvijećem. Pod njegovim je nogama stajalo zlatnim slovima: »Najbolje želje povodom krstitki.«

Tonček promatraše bolno lijepu sliku. Zatim stane za pisaći pult i napiše krasnopisno na stražnjoj strani: »Od tvog duboko nesretnoga sina Tončeka. I nemoj mi zamjeriti, draga mama, nisam zlo mislio.« Nato pričvrsti kartu pod plavom pasicom, koja je krasila omot čokolade i istrči brzo na ulicu. Sad ga svlada veliko ganuće zbog njegove zle sudbine. Bojao se suza i gutao je hrabro odmičući spuštene glave.

U kući ga spopade veliki strah. Poput Indijanca na ratnoj stazi šuljaše se u četvrti kat. Uspeo se na prstima da vrata. Tu podigne poklopac na škrinjici za pisma i baci u nju dar. Omot pade sa štropotom, a njemu srce življe zakuca.

No u stanu se ništa ne maknu.

Sad bi on zapravo morao brzo da pobjegne nekamo i da odmah umre. No on to ne učini odmah, nego bojažljivo pritisne zvono. Zatim pojuri niza stepenice, do prvog zavoja. Tamo pričeka bez daha. U stanu se ništa ne micaše.

Nato se odvaži i ponovo dođe do vrata. Zazvoni ponovo. Ponovo poleti niza stepenice.

Opet ni glasa! Što se dogodilo s njegovom majkom? Što joj se dogodilo? Je li opet oboljela, jer se morala toliko srditi na nj? Zar leži u postelji i ne može da se makne? On nije zaključao vrata. Možda je ona otvorila plinski pipac i otrovala se zbog žalosti? On pojuri k vratima i lupi po škrinjici, da je sve odjekivalo. Poče udarati objema šakama po vratima vičući kroz ključanicu: »Mama! Mama! Ja sam! Otvori!«

U stanu se ništa ne ganu.

Zatim on pade na koljena na otirač i jecaše. Sve je svršeno.

Tončekova majka i Točkica pitahu po svim dućanima, gdje su poznavali Tončeka. Mljekar, pekar, mesar, trgovac povrćem, postolar, uvodilac vodovoda ne znadijahu ništa.

Točkica potrči k stražaru, koji stajaše na raskršću i zapita njega. No stražar samo slegne ramenima mašući dalje objema rukama vozilima. Piefke se srdio zbog tog mahanja i režao je. Gospođa Gast čekaše međutim na pločniku gledajući prestrašeno i izgubljeno oko sebe.

»Ništa«, reče Točkica. »Znate li vi štogod? Najbolje će biti, da pođemo kući.«

No gospođa Gast se ne maknu.

»Možda je u podrumu«, reče dijete.

»U podrumu?« pitaše Tončekova majka.

»Da, ili na tavanu«, predloži Točkica.

I oni potrčaše što su ih noge nosile preko ulice u kuću. I upravo u času, kad je gospođa Gast htjela da otključa podrumska vrata, začuju one, kako netko gore plače.

»To je on!« viknu Točkica. Tončekova se majka smijaše i plakaše u isti mah i potrči tako brzo uza stepenice, da je Točkica jedva stizavaše. »Tonček!« klicaše majka.

I odozgo zamni: »Mama! Mama!« A zatim započe utrka odozgo i odozdo. Točkica stade u prvom katu. Ona ne htjede da smeta, te držaše gubicu Piefkeu.

Na polovici puta sastadoše se mati i sin i padoše jedno drugome u naručaj. Milovahu se neumorno, kao da i sami ne mogu da vjeruju, da su se opet našli. Sjedili su na stepenicama držeći se za ruke i smiješeći se. Bijahu vrlo umorni i znadijahu samo to, da su radosni. Napokon reče majka: »Dođi, mali moj. Ne možemo ovdje sjediti do sutra. Može nas tkogod vidjeti.«

»Da, to ne bi bilo zgodno. Ne bi nas razumjeli«, razjasni on. Uspeše se dakle zajedno, ruku o ruku, stepenicama. Kad je majka otključavala vrata i ušla s njime u stan, šapne joj on u uho: »Zaviri malo u škrinjicu za pisma.«

Ona pogleda, pljesne rukama i poviče: »O, tu je već bio čestitar!«

»Tako?« zapita on, pade joj oko vrata i zaželi joj strašno mnogo sreće i sve, sve dobro. Retke na naličju čestitke pročitala je kasnije kradom kuhajući kavu. Malo je i plakala. No pri tom je gotovo uživala.

Uto odjekne zvonce. Gospođa Gast otvori. »Ah, na tebe umalo te nisam zaboravila!«

»Želim vam još jedanput od srca sve najbolje k rođendanu«, reče Točkica. »Smijem li unutra?« Uto dođe Tonček, pozdravi nju i jazavčara. »Zbog tebe bi čovjek mogao posjediti!« reče ona prijekorno. »Tražili smo te kao zločesti groš.« Pri tom ga kvrcne po nosu. Nato dođe njegova majka s ibrikom kave, i oni sjedoše da u troje popiju rođendansku kavu. Kolača doduše ne bijaše, no sve troje bijaše i bez toga vrlo zadovoljno. Piefke je odlajao komadić u počast rođendana.

Nakon brbljanja uz kavu reče majka: »Tako, a sada pođite opet malo u šetnju. Ja ću malo prilegnuti. Bilo je to danas malo previše za prvi put. Ja ću vrlo lijepo spavati.«

Na stepenicama reče Tonček Točkici: »Toga ću se dana sjećati.«

Deseto razmatranje govori

O OBITELJSKOJ SREĆI

Odrasli imaju svojih briga. Djeca imaju svojih briga. A često su brige veće nego djeca i odrasli, i takve velike brige bacaju onda veliku sjenu. I u toj sjeni sjede onda roditelji i djeca i zebu. Pa kad onda dijete dođe k ocu i štogod pita, on promrsi: »Pusti me na miru! Puna mi je glava!«, dijete se odšulja, a otac se sakrije za novinama. A kad nato uđe u sobu majka i zapita: »Što se dogodilo?«, oboje kažu: »O, ništa, ništa«, i obiteljska se sreća pretvori u ocat. Često se opet svađaju roditelji, ili, kao Točkičini, nikad nisu kod kuće, pa su djeca prepuštena stranim ljudima, na primjer kakvoj gospođici Krunici, ili kome drugome, a onda . . .

Pišući, sjetio sam se najednom, da je to razmatranje namijenjeno zapravo odraslima. Dakle, bude li kada u kući opet napeto, otvorite ovu stranicu i dajte je roditeljima da čitaju. Hoćete li? Neće im nimalo nauditi.

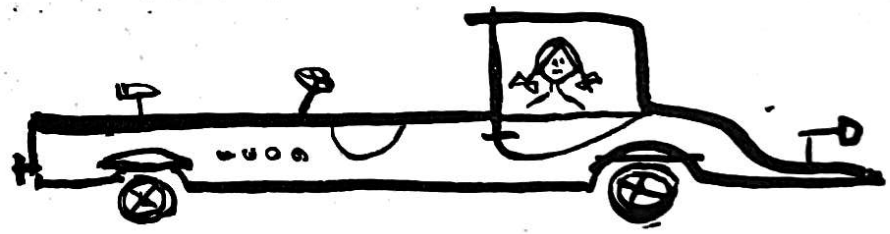

Jedanaesto poglavlje

GOSPODIN POGGE VJEŽBA SE U UHODARENJU

Kad je gospodin ravnatelj Pogge došao naveče do svoje kuće, zaustavio ga je kod vrata Klepetalo. »Uprljali ste se otraga, gospodine ravnatelju«, reče on. »Samo časak.« Točkičin otac zastade, a vratarov mu mališ ispraši ogrtač, premda ogrtač i nije bio uprljan. Bijaše to iskušana sljeparija dječakova, i on je time već zaslužio dobranih novaca. »Tako«, reče on i ispruži ruku. Gospodin Pogge dade mu groš i htjede da uđe u kuću. No Klepetalo mu se ispriječi na vratima. »Ja bih mogao gospodinu ravnatelju pokazati njušku, koja vrijedi svojih deset maraka«, reče on.

Gospodin ravnatelj Pogge reče: »Ostavi me, da prođem.«

»Tiče se gospođice kćerke«, prošapće Klepetalo i namigne.

»Dakle, što je?«

»Desetača, inače ni slova«, izjavi dječak i ispruži opet ruku.

»Ja plaćam istom po isporuci robe«, reče Točkičin otac.

»Na poštenu riječ?« zapita dječak.

»Što? Ah, tako. Pa dobro: na poštenu riječ!«

»Hoćete li večeras opet izići?«

»Idem u operu«, reče gospodin Pogge.

»Onda se samo pričinite kao da idete u kazalište«, savjetova Klepetalo. »A onda stanite pred kućom, pa ako za četvrt sata ne ugledate zelenog vraga, neka sam pas.«

»Dobro«, reče gospodin Pogge, odgurne dječaka i uđe u kuću.

Prije odlaska u kazalište pođoše Točkičini roditelji, kao obično, u dječju sobu. Točkica ležaše u postelji, a gospođica Krunica čitaše priču o Aladinu i njegovoj čudotvornoj svjetiljci.

Majka samo potrese glavom: »Tako velika djevojčica, pa sluša još priče.«

»Ah, priče su tako pustolovne i tako začarane i uopće tako neobične«, izjavi Točkica. »Gotovo uživam!«

»No da«, reče otac. »Ali prije spavanja to baš nije najprikladnije štivo.«

»Znaš, ravnatelju, u mene su jaki živci«, uvjeravaše dijete.

»Dobro spavaj, slatka moja«, reče majka. Danas je nosila srebrni šeširić i modru haljinu sa samim čipkama. Točkica reče: »Lako pokisli!«

»Kako to?« zapita majka.

»Bit će kiše«, reče dijete. »U noćnoj košulji osjećam reumatizam.«

»Pa već pada«, reče majka.

»No, eto«, reče Točkica. »Da, da, moj me reumatizam nikada ne vara.«

Gospodin Pogge upita gospođicu Krunicu, hoće li kasnije još otići.

»Što vi mislite, gospodine ravnatelju!« dobi on odgovor.

Gospođa mu bijaše već sjela u automobil, a on reče: »Daj mi moju ulaznicu. Zaboravio sam cigare. Vi samo vozite, Hollack. Ja ću uskoro za vama taksijem.«

Gospođa Pogge pogleda začuđeno muža i dade mu ulaznicu. On mahne šoferu. Automobil krenu.

Gospodin se Pogge, naravno, nije vratio u stan. Ne bijaše on čovjek, koji zaboravlja cigare. On pođe prema kući na suprotnoj strani, stane iza drveta i čekaše. Lijepo baš ne bijaše, što je dopustio, da ga nagovori kakav god balavac i on se prilično stidio. S druge strane, već je nekoliko dana nešto osjećao u nosu.

Ukratko, on čekaše. Kiša je sipila. Ulica bijaše pusta. Samo bi katkada projurio automobil. Gospodin ravnatelj Pogge ne mogaše da se sjeti, da je ikada stajao tako na kiši vrebajući na nešto tajanstveno. Izvadi iz kutije cigaru. Uto se sjeti, da bi ga žar cigare mogao vrlo lako izdati u tami, pa zadrži u ustima cigaru, ne zapalivši je. Da ga sada nađe koji znanac! To bi bila krasna sablazan! »Gospodin ravnatelj Pogge stoji naveče pred vlastitom kućom i uhodari«, rekli bi ljudi.

On gledaše prema prozorima preko puta. U dječjoj sobi bijaše svjetlo. No dakle!

Oho! Svjetlo se utrnulo!

Zašto se zapravo uzbudio? Točkica je zacijelo zaspala, a guvernanta je otišla u svoju sobu. Usprkos tome lupaše mu srce. On pogleda oštro kroz sumrak prema suprotnim kućnim vratima.

Eto, i otvoriše se vrata! Gospodin Pogge ugrize se za usnice. Umalo da nije progutao cigaru. Kroz poluotvorena vrata provukla se ženska prilika vodeći dijete za sobom. Obje se pomicahu u tami kao sablasti. Kućna se vrata zatvoriše. Žena se zabrinuto ogleda. Gospodin Pogge pritisne se sasvim uz drvo. Nato obje odjuriše prema gradu.

Možda to bijahu posve strani ljudi? Gospodin ravnatelj Pogge trčaše za njima na suprotnoj strani. Pritiskujući rukom usta, suzdržavaše kašalj. Gazio je po lokvama, okrznuo se svaki čas o koju uličnu svjetiljku i jedva je zamijetio, da mu je pukla podvezica. One dvije preko nisu ni slutile, da ih tko slijedi. Dijete posrtaše, no visoka mršava žena potezaše je za sobom. Najednom se zaustaviše. Upravo na mjestu, gdje prestajaše mirna ulica sastajući se s prometnom ulicom velikog grada.

Gospodin Pogge odšulja se još nekoliko metara dalje. Što se tamo prijeko događaše? Nije mogao da razabere. Bojao se, da ih ne izgubi s vida. Iskolačio je oči i nije ni trenuo kao da bi obje mogle nestati u zemlji, ako on samo na sekundu spusti vjeđe.

Ne. Obje prikaze, žena i dijete, izađoše iz sjene tihih kuća i stupahu prema lučnim svjetiljkama u drugoj ulici. Žena bijaše vezala rubac oko glave. Išle su vrlo polagano. Mala je djevojčica vodila ženu, kao da se žena najednom razboljela. Gospodin Pogge mogao je lako da ih slijedi, unatoč silnom ljudstvu, što se tu valjaše ulicom. One udariše Friedrichovom ulicom, kraj kolodvora, prema Weidendammskom mostu. Na mostu stadoše naslonivši se na ogradu.

Kiša još uvijek padaše.

Jedanaesto razmatranje govori

O LAŽI

Točkica laže svojim roditeljima, o tom nema sumnje. I kako je god inače zgodna, strašno je, što laže. Kad bi ona sama bila ovdje, i kad bismo je zapitali: »Ti, zar se ne stidiš? Zašto lažeš svojim roditeljima?«, što bi ona odgovorila? Ona doduše stoji na Weidendammskom mostu, i mi ne smijemo da smetamo. No što bi ona rekla, da sjedi kod nas?

»Gospođica Krunica je kriva«, rekla bi ona. I to bi bio lak izgovor.

Jer ako čovjek neće da laže, ne može da ga na to prisili nikakva sila na svijetu. Možda se boji guvernante? Možda se Krunica prijetila djetetu?

Onda je Točkica trebala samo da ode k svojem ocu i da mu kaže: »Ravnatelju, gospođica me sili da vam lažem.« Onda bi gospođicu Krunicu smjesta otpustili, i njezine bi prijetnje ostale uzaludne.

Dakle, tako je: Točkica laže, a to je vrlo neugodno. Nadajmo se, da će je događaji poučiti, da će se poboljšati i da će ostaviti laži.

Dvanaesto poglavlje

KLEPETALO ZASLUŽUJE DESET MARAKA I ĆUŠKU

Gospodin Pogge stajaše kod Komične opere nasred ulice gledajući oštro prema Weidendammskom mostu. Vidje, kako dijete pruža ruku prolaznicima, klecajući pri tom. Katkada bi prolaznici zastali da dadu milostinju. Tada bi mala opet klecnula zahvaljujući. On se sjeti jučerašnjeg prizora kod kuće. Točkica je stajala u sobi i tužila se zidu govoreći: »Šibice, kupite šibice, gospodo!« Ona je vježbala! O tom više ne mogaše biti sumnje: tamo prijeko stoji njegovo dijete i prosi! Počeo je zepsti.

Promatrao je mršavu, visoku ženu kraj djeteta. Razumije se, to je gospođica Krunica. Nosila je rubac na glavi i tamne naočari na nosu. On je prepozna unatoč tome.

Njegovo dijete stajaše u tankoj, staroj haljinici na mostu, bez šešira, uvojci joj bijahu slijepljeni od kiše. On podigne visoko ogrlicu ogrtača. Pri tom opazi, da još uvijek drži hladnu cigaru među prstima. Ona bijaše posve raščupana, i on je baci bijesno u lokvu, kao da je ona svemu kriva. Nato dođe stražar i upozori ga, da stane na pločnik.

»Gospodine nadstražaru«, reče gospodin Pogge, »je li dopušteno, da male djevojčice stoje noću na ulici i prose?«

Stražar slegne ramenima. »Vi mislite one dvije na mostu? Što da rade? Pa tko bi onda doveo ovamo slijepu ženu?«

»Ona je slijepa?«

»Pa da. I k tome još prilično mlada. Gotovo svako veče stoje one tamo prijeko. I takvi ljudi hoće da žive.« Stražar se začudio, kad ga je stranac prilično bolno zgrabio za ruku. Zatim reče: »Da, bijeda je to.«

»Pa kako dugo stoje te dvije obično ondje?«

»Najmanje dva sata, tako, do deset.«

Gospodin Pogge siđe opet s pločnika. Lice mu se smrači, kao da će nasrnuti na onu stranu, zatim se svlada i zahvali stražaru. Stražar pozdravi i ode.

Najedanput se tu stvori Klepetalo, cereći se cijelim licem, i potegne ravnatelja za ogrtač. »No, što sam rekao gospodine ravnatelju?« prošapta on. »Jesam li vam previše obećao?«

Gospodin Pogge šutke je zurio preko ulice.

»Na drugoj strani mosta stoji prijatelj gospođice kćerke«, reče Klepetalo pakosno. »I on prosjači. Taj je pravi. Zove se Tonček Gast. Taj bi već odavna morao biti u popravilištu.«

Gospodin Pogge šutke je promatrao Tončeka. Točkica se sprijateljila s prosjačkim dječakom? I zašto zapravo njegova kćerka i guvernanta prodaju šibice? Što se tu skriva? I na što im potajno novac? Nije znao što da misli.

»Tako. Time bi honorar dospio«, izjavi Klepetalo i potrepta gospodina Poggea po ogrtaču. Ravnatelj izvadi lisnicu, uzme desetaču i dade je dječaku.

»Ostavite lisnicu samo još vani«, reče Klepetalo. »Dobijem li još deset maraka, neću nikome pripovijedati što ste vidjeli. Inače ću govoriti okolo, pa će to sutra stajati u novinama. A to vam zacijelo ne bi bilo ugodno!«

Tu ostavi gospodina Poggea strpljivost. On ćuši dječaka, da je sve zvonilo. Nekoliko prolaznika stade i htjede da se umiješa. No

dječak odjuri tako brzo, da su svi mislili: taj je dobio svoje. Klepetalo trčaše što su ga noge nosile. Zbog te je stvari dobio već strahovitih ćušaka. To već bijaše treća, i on odluči, da će se zadovoljiti s tih deset maraka. Deset maraka i tri ćuške, dosta zasada.

Gospodin Pogge ne mogaše više da gleda kako mu kći stoji na kiši. Da potrči prijeko i da odvede Točkicu kući? No uto dođe misao, koja mu se učini još boljom. On dozove taksi.

»Vozite što brže možete do opere Pod Lipama!« viknu on, sjedne u kola i odveze se.

Što je namjeravao?

Tončeku posao slabo uspijevaše. Prvo, opet stajaše na slabijoj strani, a drugo, kišilo je. Kad pada kiša, ljudima se na ulici još više žuri nego inače, pa vrlo nerado stoje i vade novčarku iz džepa. Posao slabo napredovaše, no on bijaše dobre volje. Veselio se tako, što se pomirio s majkom.

Najednom se trgne. Pa to je zaručnik gospođice Krunice, pa to je Vragometni Marko? Čovjek prođe u ogrtaču za kišu i s kapom, koso navučenom, kraj Tončeka, i ne opazivši ga. Tonček zaklopi svoj kovčežić i pođe za njim u primjerenoj udaljenosti.

Čovjek je išao do kraja mosta. Tamo prijeđe na drugu stranu i pođe polagano natrag po toj strani. Tonček iskolači oči. Čovjek će naskoro doći do gospođice Krunice. Polako se šuljao uz ogradu. Sad je klipan dao znak guvernanti, a ona se prepala. Točkica nije ništa opazila. Ona klecaše bugareći i nudeći svakom prolazniku šibice.

Tonček se stisnu sasvim uz ogradu na nekoliko metara od njih troje, da vidi što će se sada dogoditi. Čovjek udari gospođicu Krunicu u rebra, ona kimnu glavom. On zgrabi njezinu ruku, primi torbicu, što joj je visila na ruci, prekopa je i izvadi iz nje nešto sjajno. Tonček oštro pogleda onamo: bijahu to ključevi.

Ključevi? Zašto klipan uzimlje ključeve gospođici Krunici?

On se okrene. Tonček se nagne preko ograde, da se ne izda, i pljuckaše u Sprevu. Čovjek prođe kraj njega i gle, sad mu se najedanput silno žurilo. Potrčao je niz Schiffbauerdamm.

Tonček nije dugo razmišljao. Pojuri u prvi restaurant, zamoli telefonsku knjigu i potraži pod P.

Zatim izvadi groš iz džepa i jurnu u telefonsku ćelijicu.

Dvanaesto razmatranje govori

O GADOVIMA

Klepetalo je gad. Gadova ima već i među djecom. To je osobito žalosno. Ima cijeli niz znakova, po kojima se pozna gad. Ako je tko lijen i pri tom zloban, podmukao i pohlepan, požđrljiv i lažljiv, onda možeš da se kladiš s deset prema jedan, da je to gad. Kad bi tko htio da pretvori gada u pristojnog čovjeka, bila bi to najteža zadaća, koja se može zamisliti. Sipati vodu u sito igra je prema tome. Zašto je tome tako? Kad nekome opisuješ kako je lijepo i ugodno biti pristojnim, taj bi morao nastojati da bude takav, zar ne?

Ima dalekozora, koji se dadu razvući. Poznate li ih? Oni su lijepi, maleni, i možemo ih lako metnuti u džep. No možemo ih i izvući, i onda su dugački pola metra i više. Tako je nekako, čini mi se, i s gadovima. A možda i s ljudima uopće. Oni su već kao djeca upravo ono, što će kasnije postati. Kao dalekozori, koje možeš rastezati. Oni samo rastu, ali se ne mijenjaju. Što čovjek ne nosi u sebi, nećeš izvući iz njega, pa da se postaviš na glavu . . .

Trinaesto poglavlje

DEBELA BERTA MAŠE ČUNJEVIMA

Debela Berta sjeđaše u kuhinji jedući kobasicu i pijući kavu. Kako je imala izlaz, bijaše izašla s prijateljicom na šetnju; no budući da kiša nije nikako prestajala, vratila se ona kući prije nego obično. Sad tu ublaživaše svoj bijes zbog pokvarene šetnje jetrenicom i romanom u Ilustriranom listu.

Najednom zazvoni telefon. »No, još i to!« promrmlja ona srčući kod aparata. »Ovdje stan ravnatelja Poggea«, reče ona.

»Mogu li govoriti s gospodinom ravnateljem?« pitaše dječji glas.

»Ne«, reče Berta, »gospodin i gospođa otišli su u kazalište.«

»Pa to je strašno«, reče dijete.

»A o čemu se radi, ako smijem pitati?« reče Berta.

»Tko govori tamo?«

»Kuharica!«

»A tako, debela Berta!« viknu dijete.

»Zašto debela?« reče ona povrijeđeno. »Ali Berta da. A s kime imam sreću?«

»Ja sam Točkičin prijatelj«, razjasni dječji glas.

»Tako«, reče Berta, »i ja neka pođem u sobu i pitam, ne bi li ona usred noći s tobom igrala nogomet?«

»Glupost!« reče dječak. »Nego, kod vas će ovaj čas biti zaručnik gospođice Krunice.«

»Pa to je sve ljepše!« reče Berta. »Guvernanta već odavna spava.«

»Ni govora«, reče dječji glas. »Osim vas nema ni žive duše u stanu.«

Debela Berta zaviri u telefonsku slušalicu, kao da bi da se uvjeri, je li sve to tako. »Što?« zapita zatim. »Krunica i Točkica ne spavaju?«

»Ne«, poviče dijete. »To ću vam razjasniti drugi put. Vi ste posve sami kod kuće. Povjerujte već jedanput. A sada dolazi zaručnik da provali. Ključevi su već kod njega. I nacrt stana. On će odmah biti tamo.«

»Pa to je divno«, reče Berta. »Što ću ja tu sad?«

»Telefonirajte brzo na redarstvo. A onda potražite lopaticu za ugljen ili nešto slično. Pa kad dođe zaručnik, odalamite ga po glavi.«

»Lako ti to govoriš, dragi moj«, reče Berta.

»Trista mu jada!« poviče dijete. »Uredite stvar! Ne zaboravite telefonirati na redarstvo. Do viđenja!«

Berta stajaše samo na mjestu tresući glavom. Zubi joj cvokotahu. Bila je vrlo uzrujana. Stade lupati po Točkičinim vratima i po vratima gospođice Krunice. U kući ne bijaše ni žive duše. Nitko se ne micaše. Samo bi Piefke pomalo zalajao. On je sjedio u svojoj košarici pred Točkičinim vratima. Nato skoči i poče da se vrze oko Berte. Ona se sabere konačno i pozove redarstvo.

»Tako«, reče činovnik. »No, odmah ću poslati ljude.«

Sad stade Berta tražiti toljagu. »Kako to misli dječak s lopaticom za ugljen«, reče ona jazavčaru, »kad mi imamo centralno loženje.« Konačno nađe u dječjoj sobi dva drvena čunja, s kojima je Točkica katkada vježbala. Ona uze jedan čunj, stane kod vrata i ugasi svjetlo u hodniku.

»Svjetlo u kuhinji neka gori«, reče ona jazavčaru. »Inače mogu promašiti.« Piefke legne kraj nje i čekaše strpljivo. Njemu stvar još ne bijaše jasna, i on ležeći režaše na svoj rep.

»Zaveži gubicu!« šaptaše Berta. Piefke nije mogao da podnese taj ton. No ipak je poslušao. Berta uze stolac i sjede na nj, jer joj bijaše vrlo teško pri duši. Danas se sve nekako okrenulo na glavu. Gdje bi samo mogle biti Točkica i Krunica? Trista mu, da je bar prije rekla štogod!

Uto se neko uspinjaše stepenicama. Taj Netko stajaše već pred vratima. Piefke se uspravi i zgrbi se kao mačak. Sav se naježio.

Neznanac turi ključ u ključanicu i okrene ga. Zatim turi sigurnosni ključ u sigurnosnu bravu i okrene ga. Zatim pritisne kvaku. Vrata se otvore. Neznanac stupi u hodnik, u koji dopiraše slabo svjetlo iz kuhinje. Berta podiže visoko čunj i udari čovjeka po tikvi. Čovjek se zaljulja i padne na zemlju kao vreća.

»Taj je naš«, reče Berta Piefkeu i zapali svjetlo. Bijaše to čovjek u ogrtaču za kišu i s kapom na glavi, duboko nabitom na čelo. Piefke onjuši zaručnika gospođice Krunice i najednom se vanredno razjunači, te ugrize čovjeka za nogu. No čovjek ležaše na sagu i ne micaše se.

»Kad bi samo redarstvo brzo došlo«, reče Berta, sjedne na stolac, pazeći tako dobro, s čunjem u ruci. »Trebalo bi ga vezati«, reče ona psetu. »Hajde donesi komad užeta iz kuhinje.« Piefke samo nešto promrsi. Oboje sjeđahu pred provalnikom, bojeći se, da bi se on mogao osvijestiti.

Eto! Čovjek je otvorio oči i uspravio se. Pogled mu se polako bistrio.

»Strašno mi je žao«, reče debela Berta ganuta i udari ga po drugi put po glavi. Čovjek zastenje malo i pade ponovo.

»Pa gdje je već to redarstvo!« psovaše Berta. Uto stigoše čuvari zakona.

Bila su tri redara. Našavši se pred tim prizorom, ne mogaše a da se ne nasmiju.

»Htjela bih samo da znam, što je tu smiješno«, viknu debela Berta. »Vežite radije klipana! On će se odmah osvijestiti.« Redari okovaše i pretražiše provalnika. Nađoše ključeve, nacrt stana, svežanj otpirača i revolver. Nadstražar uze predmete, Berta stavi pred trojicu gospode u kuhinji kavu, zamolivši ih da pričekaju dok se vrate Poggeovi. Djeteta i guvernante da je nestalo. Tko zna što se danas još može dogoditi!

»Dobro, ali samo nekoliko časaka«, reče nadstražar.

Naskoro se razvi među njima zabava. Piefke čuvaše međutim vezanog lupeža kušajući potajno jesu li tečni potplati na postolama.

Trinaesto razmatranje govori

O SLUČAJU

Da te večeri nije padala kiša, debela bi Berta bila došla kasnije kući. Da je debela Berta došla kasnije kući, tat bi bio mogao nesmetano da krade. Bijaše to samo slučaj, da je ona bila kod kuće, i da provala nije uspjela. Da Galvani nije slučajno vidio par obješenih žabljih krakova kako se trzaju, ne bi bila otkrivena životinjska elektriciteta, ili tek mnogo kasnije.

Da Napoleon nije osamnaestog listopada tisuću osam stotina i trinaeste bio tako umoran, bio bi možda pobijedio u bici kod Leipziga.

Mnogi događaji, koji bijahu sudbonosni za čovječanstvo, nastadoše posve slučajno, a moglo se dogoditi protivno, ili sasvim nešto drugo.

Slučaj je najveća sila na svijetu.

Neki kažu umjesto slučaj: sudbina. Oni kažu: sudbonosni je udes htio, da je Napoleon osamnaestog listopada tisuću osam stotina trinaeste bio tako umoran, i da ga je tako bolio želudac. Slučaj ili sudbina: to je stvar ukusa.

Moja majka kaže u takvim slučajevima: »Netko voli kobasicu, a netko zeleni sapun.«

Četrnaesto poglavlje

UPRLJALA SE VEČERNJA HALJINA

Ravnatelj Pogge skoči pred operom Pod Lipama iz auta, plati i pojuri u kazalište. Njegova žena sjeđaše u loži i s poluotvorenim očima slušaše muziku. Davahu »Boheme«. To je lijepa opera, i muzika zvuči kao da pada kiša slatkih bombona. Neki vrlo znameniti tenor pjevaše partiju Rodolfa, i lože bijahu strahovito skupe. Tonček i njegova majka mogli bi četrnaest dana živjeti s novcem, što ga izdaše Poggeovi za dva sjedala.

Gospodin ravnatelj Pogge stupi u ložu. Njegova žena otvori začuđeno oči i pogleda ga bijesno. On stade iza njene stolice, primi je za ramena i reče: »Izađi!« Njoj bijaše taj dodir mrzak, i ona okrene prema njemu svoje razjareno lice. On stajaše u polutami, sav pokisao, s visoko uzdignutom ogrlicom ogrtača, i gledaše mimo nju.

Ona nije nikada baš vrlo poštovala svog muža, jer joj je on bio predobar. No ovoga puta u nje se javi poštovanje zajedno sa strahom. »Što ima da znači to?« zapita ona.

»Izađi smjesta!« zapovjedi on. Pa kako ona još uvijek oklijevaše, potegne je on sa stolca i odvuče je za sobom iz lože. Po njezinu mišljenju to bijaše nečuveno, no ona se više nije usudila da prigovori. Potrčala je niza stepenice, on za njom. On zatraži njezinu garderobu, ogrne je njezinim ogrtačem, lupi srdito nogom o pod, kad je ona stala pred ogledalo da namjesti svoj srebrni šeširić. Zatim je izvuče iz zgrade. Gospodina Hollacka, šofera, naravno, ne bijaše tu.

Ta on je trebao tek pod konac da dođe po nju s kolima. Gospodin Pogge ne ispuštaše ženine ruke. On posrtaše s njom preko lokava na ulici. Najvoljela bi bila zaurlati. Na uglu stajahu autotaksi. On uze prvi, dade šoferu adresu i uđe sa ženom. Zatim sjedne na njezin svileni ogrtač. No ona se ne usudi da mu to kaže.

Auto je jurio vrlo brzo. On se skupio kraj nje gledajući odsutno i tresući nervozno nogama.

»Moje srebrne postole su uništene«, mrmljaše ona. »Zaboravila sam kaljače u garderobi.«

On ne odgovori. Gledaše ravno pred sebe. Kako se ta žena sjetila da izlazi noću u traljama, tobože slijepa, sa svojim djetetom, i da prosi? Toj se gospođici Krunici dakle posve pomela pamet! »Ta jeguljaaa!«, reče on.

»Tko?« upita njegova žena.

On je šutio.

»Što znači sve to?« pitaše žena. »Ja sjedim u kazalištu, ti me izvlačiš na ulicu po kiši. Predstava je bila prvorazredna. A skupe ulaznice!«

»Šuti!« prekine je on i pogleda kroz stakla. Kod Komične opere zaustavi se auto. Oni izađoše. Gospođa Pogge promatraše u očaju svoje promočene postole. Oh, baš je morala zaboraviti te kaljače u garderobi! Gospođica Krunica morat će sutra odmah po njih.

»Eno!« prošapće njezin muž i pokaže rukom prema Weidendammskom mostu.

Ona vidje automobile, bicikliste, jednog stražara, prosjakinju s djetetom, prodavača novina s kišobranom, te autobus broj pet, koji upravo prolažaše. Ona slegne ramenima.

On je uzme za ruku i povede je oprezno prema mostu. »Pazi na prosjakinju i na dijete«, zapovijedaše on šaptom. Ona promatraše kako mala djevojčica kleca, pruža šibice i prima novac od prolaznika. Najednom se uplaši, pogleda svojega muža i reče: »Točkica?«

Dođoše još bliže. »Točkica!« šaptaše gospođa Pogge ne poimajući i ne vjerujući vlastitim očima.

»Majka mi je posve slijepa, a još tako mlada. Tri kutije dvadeset i pet, Bog vam platio, draga gospođo«, govoraše djevojčica upravo.

Točkica! Gospođa Pogge poleti prema prozeblom djetetu, koje klecaše, klekne, usprkos mokroj, blatnoj ulici, pred svojim djetetom i uzme je u ruke. »Moje dijete!« vikaše ona sva izvan sebe.

Točkica se bijaše nasmrt prestrašila. Takva smola. Majčina haljina izgledaše skandalozno. Prolaznici zastadoše misleći da se tu snima film. Gospodin Pogge strgne slijepoj ženi naočari s očiju.

»Gospođica Krunica!« kriknu gospođa Pogge prestravljena.

Krunica bijaše blijeda kao smrt, stajaše bespomoćno, s uzdignutim rukama, štiteći lice. Pojavi se stražar.

»Gospodine stražaru!« poviče gospodin Pogge. »Uhapsite ovu ovdje! To je guvernanta našeg djeteta, ona u našoj odsutnosti odlazi s našim djetetom da prosjači!« Stražar izvadi bilježnicu. Prodavač novina s kišobranom smijaše se.

»Nemojte me zatvoriti!« vikaše gospođica Krunica. »Nemojte me zatvoriti!« Jednim skokom probi ona krug ljudi i uteče kao progonjena divljač.

Gospodin Pogge htjede za njom. No ljudi ga zadržaše.

»Pustite djevojku neka bježi!« reče postariji gospodin.

Gospođa Pogge bijaše ustala i počela čistiti svoju svilenu haljinu malim čipkastim rupčićem. Haljina bijaše strahovito uprljana.

Tu se s protivne strane ulice pojavi Tonček i stavi Točkici ruku na rame. »Što se tu dogodilo?« zapita on.

»Roditelji me uhvatiše«, reče Točkica tiho, »a Krunica je upravo pobjegla. Bit će sve dobro.«

»Hoće li te?« pitaše on zabrinuto.

»Još ne znam«, reče Točkica slegnuvši ramenima.

»Da ti pomognem?« zapita on.

»Da, da, ostani ovdje, mirnija sam.«

Gospodin Pogge razgovaraše sa stražarom. Njegova žena bijaše još uvijek zaokupljena svojom skupom haljinom. Ljudi se počeše opet razilaziti. Svaki svojim putem. Uto pogleda gospođa Pogge i opazi, da se Točkica zabavlja s nepoznatim dječakom, te trgne dijete na stranu. »Odmah ovamo k meni!« viknu ona. »Što stojiš tamo s onim prosjačkim dječakom?«

»To je ipak previše«, reče Tonček. »Ja sam uvijek toliko fin, koliko i vi. Samo da znate. I da niste slučajno majka moje prijateljice, ne bih ja uopće sa vama govorio. Jeste li razumjeli?«

To izazove pažnju gospodina ravnatelja Poggea, i on pristupi.

»To je moj najbolji prijatelj«, reče Točkica i primi ga za ruku. »Zove se Tonček i baš je sjajan dečko.«

»Tako?« upita otac udobrovoljen.

»Sjajan, to je pretjerano, ali ne dam ni da me grde.«

»Moja žena to nije tako zlo mislila«, izjavi gospodin Pogge.

»To se pouzdano nadamo«, reče Točkica ponosno i nasmiješi se svome prijatelju. »Tako, a sada pođimo kući. Što mislite? Tonček, hoćeš li s nama?«

Tonček otkloni. Ta on je morao k svojoj majci.

»Onda ćeš se navratiti sutra poslije škole.«

»Dobro«, reče Tonček i prodrma joj ruku. »Ako je tvojim roditeljima pravo.«

»Samo dođi«, reče Točkičin otac i kimne. Tonček se lako nakloni i odjuri.

»Baš je zlata vrijedan«, izjavi Točkica gledajući za njim. Zatim uzeše taksi i odvezoše se kući. Dijete sjeđaše između roditelja igrajući se sa sitnišem i s kutijama šibica.

»Kako je sve to samo došlo?« pitaše otac strogo.

»Gospođica Krunica ima zaručnika«, razjašnjavaše Točkica. »Pa budući da je on uvijek trebao novaca, išla je ona sa mnom uvijek ovamo. Zarađivale smo sasvim lijepo. To mogu reći bez pretjerivanja.«

»Strašno, slatka moja«, klicaše majka.

»Zašto strašno?« pitaše Točkica. »Bilo je silno napeto!«

Gospođa Pogge pogleda svojega muža, strese glavom i reče: »Ta služinčad!«

Četrnaesto razmatranje govori

O POŠTOVANJU

U prethodnom poglavlju stoji rečenica, koja zaslužuje da se njome još jedanput pozabavimo. Tamo je rečeno o gospođi Pogge: »Ona nije nikada baš vrlo poštovala svojega muža, jer joj je on bio predobar.«

Može li uopće čovjek biti kome predobar? Ja mislim, da može. U kraju, gdje sam se ja rodio, ima riječ: dobra luda. Čovjek može zbog same dobrote i ljubaznosti izići glup, a to ne valja. Djeca najprije opažaju, ako im je tko predobar. Ako su učinila nešto, što po njihovu vlastitom mišljenju zaslužuje kaznu, a kazna izostane, djeca se čude. A ponovi li se slučaj, gube djeca malo po malo poštovanje prema tom čovjeku.

Poštovanje je nešto vrlo važno. Mnoga djeca čine već sama od sebe gotovo uvijek ono što je pravo, no većinom ih treba tek učiti tome. I tu treba da postoji neki barometar. Djeca moraju osjećati: jao, učinio sam krivo, zaslužujem kaznu.

No izostane li onda kazna ili uputa, dobije li dijete još i čokolade zato, što je bilo drsko, onda će ono reći možda samo sebi: baš ću i drugi put tako, pa ću dobiti čokolade.

Poštovanje je potrebno, potrebne su i osobe, pred kojima osjećamo poštovanje, tako dugo, dok su djeca, pa i odrasli ljudi, nesavršeni.

Petnaesto poglavlje

REDAR PLEŠE TANGO

Uspinjući se kod kuće stepenicama, začuše u prvom katu gramofonsku svirku. »Oho«, reče gospodin Pogge i otvori vrata. Odmah zatim skameni se kao stup od soli, jednako i njegova žena. Samo se Točkica nije iznenadila, već se stala igrati s Piefkeom, koji joj je doletio u susret.

Na hodniku plesaše debela Berta tango s redarom. Drugi redar stajaše kraj putnog gramofona i okretaše ručicu.

»Berta!« kriknu gospođa Pogge zaprepaštena. Točkica pođe prema redaru, koji stajaše kraj gramofona, klecne pred njim i reče: »Izbor dama, gospodine stražaru.« Stražar je uhvati rukom oko pasa i otpleše s njom počasni okrug.

»Ali sad je dosta!« viknu gospodin ravnatelj. »Berto, što to znači? Zar ste se zaručili s cijelom četom redara?«

»Nažalost nisam«, reče debela Berta. Uto baš dođe iz kuhinje i treći redar, a gospođa Pogge promrmlja: »Ja ću poludjeti.«

Točkica se ustoboči pred njom i zamoli: »Ah, mama, daj učini to!«

»Nije više ni nužno!« viknu Berta. Bijaše to zapravo prilično drsko, no gospođa Pogge nije razumjela primjedbu, a njezin muž čuđaše se samo kimajući glavom na sve to. Konačno odvede Berta svoje gospodare u kuhinju. Tamo sjeđaše čovjek u ogrtaču za kišu,

s negvama na rukama. »Gospodin je htio da provali kod nas, a ja sam mu smekšala krušku i pozvala sam redarstvo. A kako vas nije bilo kod kuće, malo smo na brzu ruku zaplesali.«

Čovjek s okovima otvori upravo oči. Pogled mu bijaše sasvim staklen.

»Pa to je Vragometni Marko!« poviče Točkica.

Roditelji se pogledaše iznenađeno. »Tko?«

»Zaručnik gospođice Krunice! A tako, zato je ona mene pitala, kad Berta ima izlaz!«

Otac reče: »I zato ste vas dvije morale u prosjačenje.«

»I zato je ona crtala nacrt stana«, viknu Točkica.

»Nacrt smo našli kod njega«, reče jedan od stražara i preda zapanjenom domaćinu komad papira.

»Pa kako ste svladali klipana?« zapita gospođa Pogge.

Debela Berta uzme čunj i stane kod vrata. »Tu sam se postavila, pa kad je otvorio vrata i turio glavu unutra, a ja njega po glavi. Onda se htio opet osvijestiti, pa sam ga opet po glavici. No, a onda su došla ova tri kavalira.« Ona pokaže trojicu redara, a njima to vrlo laskaše.

Točkičin otac kimaše opet glavom. »Ja tu sasvim ništa ne razumijem«, reče on. »A odakle ste saznali, da će doći provalnik u stan? A da sam došao ja?«

»Onda bi ti sada imao razmekšanu krušku!« poviče Točkica uživajući.

Berta razjašnjavaše, iako ponešto razvučeno: »Dođem ja tako kući, jer vani je tako svinjski kišilo, pa što da trčim okolo po kiši, mislim ja tako, pa kako ja tako sjedim u kuhinji, eto ti, zvoni telefon. Odmah će doći provalnik, govori netko na drugom kraju žice, dajte mu po glavi lopaticom za ugljen i pozovite redarstvo. No mi nemamo lopatice za ugljen. Tako je to bilo.«

»Ali tko je upravo znao, da će klipan kod nas provaliti? Tko vam je telefonirao?« pitaše gospođa Pogge.

»Pa to je bar jasno kao pekmez«, reče Točkica. »Bio je to, naravno, moj prijatelj Tonček.«

»Tako je«, reče Berta. »Predstavio se nije, ali je rekao, da je Točkičin prijatelj.«

»Eto vam«, reče Točkica, složi ruke na leđima i prošeće se ponosno hodnikom gore dolje. »Ja sam vam odmah rekla, dječak je zlata vrijedan.«

»I meni se čini«, reče gospodin Pogge paleći cigaru. »No odakle je on to znao?«

»Možda je vidio, kako je gospođica Krunica dala ključeve ovoj njuški ovdje«, mišljaše Točkica.

Vragometni Marko trzaše se bijesno na stolcu amo tamo. »Tako dakle«, mišljaše on. »No, čekaj samo, balavče, srest ćemo se mi još.«

»Odgodite vi to samo malo«, reče redar, »najprije ćemo vas malo zatvoriti.«

Točkica priđe čovjeku. »Predomislite se radije brzo«, reče ona. »Tonček će vas kresnuti, da ćete odletjeti u zrak. Klepetala je dvaput ćušio, da je taj odmah sjeo.«

»To je učinio?« zapita veselo otac. »Zaista je divan dečko taj tvoj Tonček.«

Piefke sjeđaše kraj tata i razvezivaše mu postolu. Gospođa Pogge dobila je migrenu. Lice joj se bolno razvuklo. »Bilo je odviše uzrujavanja«, tužila se ona. »Ne biste li, gospodo, odveli provalnika? Taj mi čovjek strašno razdražuje živce.«

»I vi meni«, promrmlja Vragometni Marko. Nato stražari odoše s njime.

»Draga Berto,« reče gospođa Pogge, »spremite dijete u postelju. Ja idem na počinak. Hoćeš li i ti skoro, Fritz? Laku noć, moja slatka!

I nemoj više praviti takvih nepodopština.« Ona poljubi dražesno Točkcu i ode u svoju sobu.

Gospodin Pogge najednom se snuždi. »Ja ću sam spremiti dijete u postelju, Berto«, reče on. »Idite vi na počinak. Hrabro ste se ponijeli.« Zatim joj pruži najprije ruku, a zatim banknotu od dvadeset maraka.

»Hvala lijepa«, reče debela Berta. »Znate što, ako čovjeku prije najave provalnika, nemam ja ništa protiv njih.« Zatim ode i ona u svoju sobu.

Gospodin Pogge pomože Točkici da se opere i svuče, a ona se onda ispruži u postelji. I Piefke je došao k njoj u postelju. Otac sjede na rub postelje. »Lujzo«, reče on ozbiljno. »Slušaj dobro, dijete moje.« Ona uzme njegovu veliku ruku u svoje male ruke i pogleda mu u oči.

»Znaš li ti, da ja tebe vrlo volim?« upita on tiho. »No ja ne mogu mnogo da se bavim s tobom. Ja moram zarađivati novac. Zašto ti praviš takve stvari? Zašto nam lažeš? Ja neću imati više nijedne mirne minute, budem li znao, da se ne mogu pouzdati u tebe.«

Točkica pomiluje njegovu ruku. »Znam ja, da ti nemaš vremena, jer moraš zarađivati novac«, reče ona. »Ali majka ne treba zarađivati novac, pa ipak ona nema vremena za mene. Oboje nemate vremena za mene. Sad ću dobiti opet drugu guvernantu, i Bog zna, što će onda biti.«

»Da, da«, reče on. »Imaš pravo. No hoćeš li mi obećati, da ćeš mi ubuduće uvijek govoriti istinu? Bio bih onda mnogo mirniji.«

Dijete mu se smješkaše. »Dobro, samo da budeš miran.«

On je poljubi prije spavanja. Kad se na vratima okrenuo da zavrne svjetlo, reče ona: »Ravnatelju, bilo je ipak vrlo zanimljivo!«

Gospodin Pogge probdio je noć unatoč mnogim tabletama, što ih je progutao.

Petnaesto razmatranje govori

O ZAHVALNOSTI

Debela Berta bijaše ipak vrlo hrabra, zar ne? Ona ne bijaše dužna da lupa provalnika po glavi, pa ipak je to učinila. Zaslužila je stoga, da joj budu zahvalni. A što je na to učinila gospođa Pogge? Otišla je na počinak!

No gospodin Pogge dao je Berti najprije ruku, a onda banknotu od dvadeset maraka. Mnogi bi joj možda bio pružio samo ruku, premda ima novaca. Drugi bi joj možda bio dao samo dvadeset maraka, ma da ima ruku. Gospodin Pogge ima i jedno i drugo, i daje i jedno i drugo. On stisnu debeloj gospođici najprije ruku, a onda joj dade novac. Sviđa mi se i red, kojim je postupao! Mogao je da joj pruži prije banknotu, a onda tek da joj stisne ruku i reče: »Uostalom, i hvala vam.«

Ne, on čini sve kako treba. On se vlada besprijekorno.

Što dulje poznajem gospodina Poggea, to mi se on više sviđa. On mi postaje od poglavlja do poglavlja sve simpatičnijim. A tek u posljednjem poglavlju, koje se odmah nastavlja!

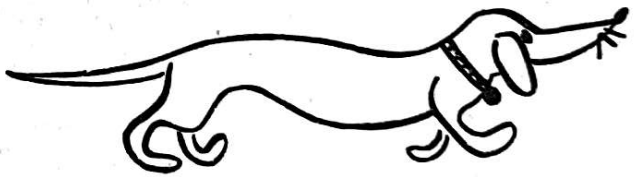

Šesnaesto poglavlje

KONAC DJELO KRASI

Kad je Točkica izišla drugog dana iz škole, stajaše auto, sasvim protiv običaja, pred vratima. Ovaj put sjedio je u njemu, osim gospodina Hollacka, i njezin otac. On joj mahnu. Ostale djevojčice pucahu od gnjeva. Opet ništa!

Točkica pozdravi šofera i uđe u auto. »Je li se štogod dogodilo?« pitaše ona plašljivo.

»Ne«, reče otac. »Imam upravo malo vremena.«

»Što imaš?« zapita ona i pogleda ga, kao da mu je najedanput izrasla dugačka brada. »Vremena?«

Gospodin Pogge našao se doista u neprilici pred svojom kćerkom. »Pa da«, reče on. »Ne pitaj tako glupo. Pa može čovjek imati vremena.«

»To je krasno«, poviče ona. »Hoćemo li se odvesti u Charlottenhof na kolače?«

»Mislim, da bi bilo bolje da pođemo po tvojeg Tončeka pred školu.«

Tu ona pade ocu oko vrata i poljubi ga, da je sve odjeknulo. Zatim se odvezoše brzo pred Tončekovu školu i dođoše upravo još na vrijeme. Tonček htjede upravo da pođe svojim putem, kad spazi lijepa kola s Točkicom i njezinim ocem. Točkica mu mahne, otac mu stisne ruku i nazove ga vraškim dečkom. Ono s Vragometnim Markom sjajno je izveo.

»Vrlo poštovani gospodine Pogge«, reče Tonček, »pa stvar je bila posve očita.« I zato je smio da sjedne naprijed uz gospodina Hollacka, koji mu dopusti da nekoliko puta povuče polugu za plin i da poslužuje putokaze. Bijaše naprosto divno. Točkica potegne oca za uho i šapne mu: »Ravnatelju, mali zna čak i kuhati.«

»A što on zapravo ne zna?« zapita gospodin Pogge.

»Tonček? Tonček zna sve«, reče ona ponosno. Pa jer je Tonček sve znao, odvezoše se ipak još u Charlottenhof na kolače. Jeo ih je čak i gospodin Pogge, premda mu je liječnik upravo kolače strogo zabranio. Zatim se igrahu utroje skrivača, kako bi Točkičin otac omršavio. Jer u njega se počeo isticati trbuh. Tonček je zatim htio kući, no ravnatelj reče, da će on već obavijestiti Tončekovu majku.

»Je li te gospodin Kočnica još koji put izgrdio?« zapita Točkica.

»Ne«, reče Tonček. »On je u posljednje vrijeme vrlo ljubazan sa mnom, i moram k njemu na kavu.«

»No vidiš«, reče Točkica posve mirno. No ispod stola ona se uštinu za nogu od samog veselja.

Zakasniše dobrano i na objed. Gospođa Pogge bijaše duboko uvrijeđena. No njih troje bijahu tako veseli, da to i ne opaziše. Nato se gospođa Pogge uvrijedi još jače. Nije mogla uopće ni da jede, inače bi se bila raspuknula.

»Gdje bi sad mogla biti gospođica Krunica?« zapita Tonček, jer u njega bijaše dobro srce.

U gospođe Pogge ne bijaše nikakva razumijevanja za takva pitanja. Ona samo promrmlja: »Gdje da nađemo sada pouzdanu guvernantu?«

Gospodin Pogge bijaše se nečega sjetio. On odvede Točkicu na stranu, šaptaše s njom, a zatim reče: »Ja ću odmah doći.« Zatim ga nestade.

Ostali završiše objed bez velikih razgovora. Zatim otrčaše djeca u Točkičinu sobu, gdje ih Piefke već željno čekaše.

Tonček je morao sjesti na stolac. Točkica i Piefke odigraše mu priču o Crvenkapici. Piefke je svoju ulogu već dobro znao. No ni ovaj put ne htjede on da proždere Točkicu. »Možda će i to još naučiti za koju godinu«, reče djevojčica. Tonček reče, da je predstava i bez toga bila izvrsna. On pljeskaše kao u kazalištu, Točkica se deset puta naklanjaše bacajući rukom poljupce, a Piefke lajaše, dok ne dobi komadić šećera.

»A što ćemo se igrati?« pitaše Točkica. »Ja bih mogla biti danas: grbavi krojač i njegov sin. Ili, igrajmo se majke i djeteta. Piefke je dijete. Ne, igrajmo se provalnika! Ti si Vragometni Marko, a ja sam debela Berta, pa kad proviriš na vrata, ja ću te udariti čunjem po glavi.«

»A tko će igrati trojicu redara?« upita on.

»Ja sam Berta i tri redara«, razjasni ona.

»Pa ne možeš ti plesati sama sa sobom«, prigovori Tonček. Dakle, ni to se ne može. »Ja znam što«, reče on. »Igrat ćemo se otkrića Amerike. Ja sam Kolumbo.«

»Dobro«, viknu Točkica. »Ja sam Amerika, a Piefke je jaje.«

»Što je on?«

»Jaje«, odgovori ona. »Kolumbovo jaje.« To on još nije znao, u školi to još nisu učili.

»Sad znam, što ćemo!« poviče on. »Igrat ćemo se: u gumenom čamcu preko oceana.« Oni skinuše stolnjak sa stola, prevrnuše ga, tako da su noge stršile u zrak. To bijaše čamac. I dok je Tonček pravio jedro od stolnjaka, otišla je Točkica u smočnicu po putnu zalihu: lonac s pekmezom, lončić s maslacem, nekliko noževa i vilica, dvije funte krumpira, zdjelu kompota od krušaka i polovicu safalade. »Safalada je dobra«, reče ona. »Safalada se drži sedmicama.« Uzeše zalihe u čamac i ostade mjesta upravo još za djecu i za psa. Kraj stola stajaše zdjela za pranje s vodom. Po njoj pljuskaše Točkica za vrijeme vožnje preko ocena govoreći: »More je strašno hladno.«

Tonček izađe usred oceana, uzme soli i posoli vodu u zdjeli. »Morska voda mora biti slana«, ustvrdi on.

Nato nastade tišina na moru. Trajaše tri sedmice. Tonček je doduše veslao štapovima, ali čamac se jedva micaše. Točkica, on i Piefke pojedoše safaladu, i Točkica uzdisaše: »Kapetane, zalihe su pri kraju.«

»Moramo izdržati!« viknu Tonček. »Tamo prijeko leži Rio de Janeiro«, i on pokaže na postelju.

»Hvala Bogu«, reče Točkica. »Inače bih sasvim izgladnjela.« Pri tom se bijaše tako najela kod objeda, i sada safalade, da joj bijaše gotovo zlo.

»A sada dolazi strahovita oluja«, reče Tonček, ustane i počne ljuljati stol. »U pomoć!« vikaše Točkica očajno, »mi tonemo!« Zatim baci preko ograde dvije funte krumpira, da olakša brod. No Tonček i oluja ne popuštahu. Točkica se držala za trbuh govoreći: »Hvata me morska bolest.« I Piefke pade, zbog valova visokih kao kuća, u zdjelu s kompotom od krušaka, te poštrca sve oko sebe. Tonček bijaše vjetar i zavijaše.

Napokon popusti nevrijeme. Dječak pomakne stol do postelje, i oni se iskrcaše u Rio de Janeiru. Tamo pozdravljaše pučanstvo pobjednike oceana najsrdačnije. Fotografiraše ih utroje. Piefke se bijaše skupio u klupko ližući oduševljeno svoje ljepljivo krzno. Imalo je okus kruškina soka.

»Lijepa hvala za srdačan doček«, reče Točkica. »Neko vrijeme oskudijevasmo strašno, no ipak ćemo se rado toga sjećati. Moja je haljina, nažalost, gotova, a kući ću željeznicom. Sigurno je sigurno.«

»Ja sam Antonio Gastiglione, načelnik grada Rio de Janeira«, mrmljaše dječak. »Kličem vama i sebi ovdje srdačnu dobrodošlicu i proglašujem vas i vašeg psa svjetskim prvacima u vožnji preko oceana.«

»Lijepa hvala, gospodine«, reče Točkica. »Mi ćemo vaš pokal uvijek visoko držati.« Pri tom uze lončić s maslacem iz čamca i reče stručnjački: »Pravo srebro, najmanje deset tisuća karata.«

Nato se otvoriše vrata, i Tončekova majka uđe. Nastade veliko veselje. »Gospodin Pogge došao je po mene automobilom«, pripovijedaše ona. »No, kako to ovdje izgleda?«

»Upravo smo preplovili ocean«, reče Točkica. Nato pospremiše sobu. Piefke bi bio drage volje ponovo sjeo u kompot od krušaka, no Tončekova mu majka jednostavno ne dade.

Međutim razgovaraše gospodin Pogge ozbiljno sa svojom ženom. »Hoću da Točkica bude valjana djevojka«, reče on. »Neću da mi dođe u kuću opet kakva gospođica Krunica. Moje dijete ne smije postati umišljenom guskom. Ona mora upoznati ozbiljnost života. Točkica je birala sebi prijatelja, i ja poštujem taj izbor. Kad bi se ti malo više brinula za dijete, bilo bi nešto drugo. No ovako ostaje kako sam rekao. Ni riječi više! Ja sam predugo na sve govorio da i amen. Odsada će biti drukčije.«

Gospođi Pogge navriješe suze na oči. »Pa dobro, Fritz! Kad baš hoćeš«, reče ona i prijeđe rupčićem preko lica. »Meni je pravo, samo se nemoj više srditi.« On je poljubi. Zatim pozove u sobu Tončekovu majku i upita je, što misli o njegovoj osnovi. Gospođa Gast bijaše ganuta i reče, da rado pristaje, ako je tako pravo njegovoj gospođi. Bijaše vrlo sretna.

»A sad pazite, djeco!« poviče on. »Pozor! Pozor! Tončekova majka uselit će se još danas u sobu gospođice Krunice. Za dječaka uredit ćemo sobu sa zelenim tapetama, i odsada ostajemo svi zajedno. Jeste li sporazumni?

Tonček ne smože ni riječi. On stiskaše ruku gospodinu i gospođi Pogge. Zatim zagrli čvrsto majku i prošapće: »Sad više nećemo imati tako teških briga, zar ne?«

»Ne, ne, dobri moj sinko«, reče ona.

Zatim Tonček sjedne ponovo uz Točkicu, a ona ga od samog veselja povuče za uši. Piefke trčkaraše po miloj voljici po sobi. Činilo se, da se u sebi smješka.

»No, kćerkice, je li tako pravo?« zapita otac i pomilova Točkicu po kosi. »A na velike školske praznike otići ćemo s gospođom Gast i s Tončekom na Istočno more.«

Tu Točkica otrči iz sobe i vrati se s kutijom cigara u jednoj i sa šibicama u drugoj ruci. Otac stavi u usta cigaru, zapali je, odbi prvi dim i reče veselo: »Ovu sam zaslužio.«

Šesnaesto razmatranje govori

O SRETNOM SVRŠETKU

Time bi pripovijest svršila. A taj je završetak i sretan i pravedan. Svatko je došao onamo, gdje mu je mjesto, i mi možemo, vjerujući u budućnost, sva lica mirne duše prepustiti njihovoj sudbini. Zaručnik gospođice Krunice sjedi u tamnici. Tonček i njegova majka sjede u sreći, Točkica sjedi kraj svojega Tončeka, a gospođica Krunica je nasjela. Svatko je našao svoje sjedište. Sudbina je svoje odmjerila.

Odatle biste vi možda zaključili, da se pravda i u životu vrši ovako kao u ovoj knjizi! To bi bila svakako velika zabluda! Tako bi moralo biti, i svi razumni ljudi nastoje da bude tako. No tako to nije. Tako to još nije.

Sjećam se saučenika, koji je redovito prepisivao od svojega susjeda. Mislite li, da su ga kaznili? Ne! Kaznili su susjeda, od ko-

jega je on prepisivao. Nemojte se odviše čuditi, kazni li i vas jednom život, premda su krivi drugi. Nastojte, kad odrastete, da poboljšate život. Nama to nije uspjelo dokraja. Budite valjaniji, pravedniji i razumniji nego što bijaše većina nas!

Zemlja treba da se prije ili kasnije pretvori u raj. Moguće je sve. Zemlja bi mogla opet postati rajem. Sve je moguće!

KRATAK POGOVOR

Premda je gotova pripovijest o Točkici, Tončeku i Piefkeu, još mi nešto leži na srcu.

Naime: mogla bi reći djeca, koja su čitala moju drugu knjigu »Emil i detektivi«: »dragi gospodine, vaš je Tonček upravo onakav dječak kao i vaš Emil. Zašto niste dakle u novoj knjizi opisali dječaka, koji bi bio posve drukčiji?«

Pa budući da to pitanje nije neosnovano, htio bih da odgovorim na nj prije nego konačno metnem tačku. Pripovijedao sam o Tončeku, iako je tako sličan Emilu Tischbeinu, zato, jer mislim: o takvima se nismo nikada dosta napripovijedali, Emila i Tončeka nikada nema dosta!

Možda ćete odlučiti da budete kao oni? Zavoljevši ih, možda ćete postati jednako marljivi, valjani, jednako hrabri i čestiti?

Bila bi mi to najljepša nagrada. Jer će Emil i Tonček i svi slični njima postati jednom vrlo čestiti ljudi. Ljudi, kakvih trebamo.

SADRŽAJ

Što kraći uvod 5

Prvo poglavlje
TOČKICA SE IGRA KAZALIŠTA 7

Drugo poglavlje
TONČEK ZNA ČAK I KUHATI 14

Treće poglavlje
TOČKICA BRIJE PSA 21

Četvrto poglavlje
NEKOLIKO RAZLIČITIH MIŠLJENJA 27

Peto poglavlje
SAMA SVOJ ZUBAR 32

Šesto poglavlje
DJECA ZARAĐUJU NOĆU 37

Sedmo poglavlje
GOSPOĐICA SE KRUNICA PONAPILA 42

Osmo poglavlje
GOSPODINU KOČNICI PUCA PRED OČIMA 47

Deveto poglavlje
GOSPOĐA GAST DOŽIVLJUJE RAZOČARANJE . . . 52

Deseto poglavlje
MOGLO JE BITI I GORE 57

Jedanaesto poglavlje
GOSPODIN POGGE VJEŽBA SE U UHODARENJU . . . 62

Dvanaesto poglavlje
KLEPETALO ZASLUŽUJE DESET MARAKA I ĆUŠKU . 66

Trinaesto poglavlje
DEBELA BERTA MAŠE ČUNJEVIMA 70

Četrnaesto poglavlje
UPRLJALA SE VEČERNJA HALJINA 75

Petnaesto poglavlje
REDAR PLEŠE TANGO 81

Šesnaesto poglavlje
KONAC DJELO KRASI 86

Kratak pogovor 93

Tehnički urednik
Irislav Meštrović

Korektori
Mirjana Milač i Ivanka Nikolić

*

Izdavačko knjižarsko poduzeće
Mladost
Zagreb, Ilica 7 i 30

*

Za izdavača
Ladislav Indik

10,00

IZDAVAČKO KNJIŽARSKO PODUZEĆE

mladost

ZAGREB